БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!
1925 чылдан үндүрүлеттинген.

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ
БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР
ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ
СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1960 ч.
ОКТЯБРЬ
16
ВОСКРЕСЕНЬЕ
№ 244 (4728)

Өртээ 20 коп.

Н. С. Хрущевтуң Төрээн чуртунче үнүпкени

НЬЮ-ЙОРК, октябрь 14. (СЭТА). Нью-Йорктуу-биле октябрь 13-те 23 шак 47 минута (Москваныы-биле октябрь 14-те 6 шак 47 минута) турда, КНО-нуң Кол Ассамблеязының XV сессиязынга совет төлээлерни баштап чораан ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев Төрээн чуртунче чорупкан.

Украин ССР-ниң төлээлериниң баштыңы Н. В. Подгорный, Белорус ССР-ниң төлээлериниң баштыңы К. Т. Мазуров, ССРЭ-ниң Даштыкы херектер министри А. А. Громыко, КНО-нуң Кол Ассамблеязының XV сессиязында венгр төлээлерниң баштыңы Я. Кадар олар Н. С. Хрущев-биле кады «ТУ-114» самолётка олурупкаш, Нью-Йорктан ужудуп үнүпкен.

Нью-Йорктуң Айдлуайлд аэропортунга Н. С. Хрущевту Совет Эвилелиниң Каттышкан Нациялар Организациязының чанында доктаамал төлээлекчизи В. А. Зорин, ССРЭ-ниң Каттышкан Штаттарда элчини М. А. Меньшиков, Украин ССР-ниң Даштыкы херектер министри Л. Ф. Паламарчук, Белорус ССР-ниң Даштыкы херектер министри К. В. Киселев, Польша Улус Республиканың Даштыкы херектер министри А. Рапацкий болгаш Нью-Йоркта совет колонияның кежигүннери үдээн.

Аэродромга Н. С. Хрущев медеглел кылган. Совет чазактың баштыңы бүгү-ле үдээн кижилер-биле чылыы-биле мендилежип чарылган. Н. С. Хрущевка чечектерни тудускан. Самолёттуң ужудуп үнүптеринге чедир Н. С. Хрущев үдээннер-биле баштак чугааларны солчуп, Нью-Йоркта совет колонияның бүгү-ле кежигүннеринге аас-кежикти база оларның ажылынга чедиишкиннерни күзээн. Үдекчилер, бодунуң ээлчээнде, Н. С. Хрущевка чаагай кадыкшылды, менди-чаагай ээп чана бээрин болгаш аас-кежикти күзээннер.

ТАЙБЫҢНЫҢ УЛУГ ТӨЛЭЭЛЕКЧИЗИН МОСКВА УТКУП АЛГАН

КНО-нуң Кол Ассамблеязының XV сессиязындан Н. С. Хрущевтуң ээп чанып келгени

Каттышкан Нациялар Организациязының Кол Ассамблеязының XV сессиязынга совет төлээлерниң баштыңы, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев Нью-Йорктан Москваже хонмайн ужуп келген турбовинтилиг «ТУ—114» деп агаар корабли-биле октябрь 14-те Төрээн чуртунче ээп чанып келген.

Н. С. Хрущев-биле кады КНО-нуң Кол Ассамблеязының XV сессиязынга венгр төлээлерниң баштыңы Я. Кадар, Украин ССР-ниң төлээлериниң баштыңы Н. В. Подгорный, Белорус ССР-ниң төлээлериниң баштыңы К. Т. Мазуров, ССРЭ-ниң Даштыкы херектер министри А. А. Громыко олар чедип келгеннер.

Каттышкан Нациялар Организациязының Кол Ассамблеязының XV сессиязы ам-даа доозулбаан, ынчалзадаа дайын соолундеги үениң эң улуг болуушкуну болуп төөгүге кирер.

Күрүнелер болгаш чазактар баштыңнарынга баштаткан совет төлээлерниң, социалистиг чурттарның төлээлериниң, Азияның, Африканың, Латин Американың элээн хөй күрүнелериниң төлээлериниң сессияның ажылынга киришкени Каттышкан Нациялар Организациязының ажыл-чорудулгазынга дириг агыышкынны киирген.

Совет Эвилелиниң улустары КНО-нуң Кол Ассамблеязының XV сессиязының ажылын кичээнгейлиг хайгаарап турарлар. Олар ук сессияга совет төлээлерниң саналдарын изии-биле деткип, төлээлерниң баштыңы Н. С. Хрущевтуң ажыл-чорудулгазын чүүлдүгзүнүп турарлар.

Тайбыңның улуг төлээлекчизин Москва изии-биле болгаш сагыш-сеткилдиң ханызындан уткуп алган.

Внуково аэродромнуң ужудуушкун шөлүнге чүс-чүс ажылчы чоннар чыглып келгеннер. Хөй-хөй кижилер чечектер тудуп алгылаан турган. Олар агаар корабли—«ТУ—114-түң» ужудуушкунунуң байдалының дугайында дыңнадыгларны радиодан дыңнап, санал-оналдарын солчуп турганнар.

Хоочун пенсионер Б. Башкировтуң чугаалааны болза:

— Каттышкан Нациялар Организациязының Кол Ассамблеязының XV сессиязы КНО-нуң төөгүзүнде чугула болуушкун болган. Ол чорук чазактар баштыңнарының киржилгези-биле амгы үениң сонгаарладып болбас кол айтырыгларын чугаалажырын саналдаан Н. С. Хрущевтуң инициативазының ачызы-биле болдунган. Бүгү делегейниң улустарының тайбыңы болгаш аас-кежии, чепсегленишкинни бүгү-нийти болгаш бүрүн дужүрери, колониализмниң системазын узуткаары ол айтырыгларны шиитпирлээринден хамааржыр.

— Кол Ассамблеяның 15-ки сессиязы кижи төрелгетенниң улуг идегелдерин оттурган деп—Москваның бүдүрүлгелериниң бирээзиниң ажылчыны Лев Кириллин чугаалаан.

Совет Эвилелиниң күрүне туктары аэровокзалдың бажыңында бедик көдүртүнген.

А. Б. Аристов, Л. И. Брежнев, Н. Г. Игнатов, Ф. Р. Козлов, А. Н. Косыгин, Н. А. Мухитдинов, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, Е. А. Фурцева, Н. М. Шверник, П. Н. Поспелов, Д. С. Коротченко, Я. Э. Калнберзин, А. П. Кириленко, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазының оралакчылары Н. Н. Органов болгаш Ю. И. Палецкис, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчылары А. Ф. Заядько, В. Н. Новиков, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. П. Георгадзе, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң кежигүннери С. М. Буденный, К. Е. Ворошилов, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилелдиң Совединиң Даргазы П. П. Лобанов, ССРЭ-ниң министрлери болгаш РСФСР-ниң министрлери, СЭКП Төп Комитединиң кежигүннери болгаш СЭКП Төп Комитединиң кежигүннеринге кандидаттар, ССРЭ-ниң күрүне комитеттериниң даргалары, Совет Эвилелиниң маршалдары, Москваның болгаш Москва областың партия, совет организацияларының удуртукчулары, СЭКП Төп Комитединиң килдистер эргелекчилери, СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң база РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министерствозунуң харысалгалыг ажылдакчылары болгаш албанның өске-даа кижилери Внуково аэродромунга чедип келгеннер.

Венгр социалистиг ажылчын партияның ТК-зының Политбюро кежигүнү Бела Биску, ВСАП-ның ТК-зының Политбюро кежигүнүнге кандидат Иштван Сирман, Венгр Улус Республиканың Совет Эвилелинде элчини Геза Ревес олар база аэродромга турганнар.

Уткуп келгеннерниң аразында — Совет Эвилелинде туруп турар дипломаттыг төлээ черлериниң баштыңнары, хөй санныг совет болгаш даштыкы корреспондентилер.

Аэродромга тургузуп каан күштүг радиорепродукторлар дикторнуң үнүн ырадыр тарадып турган.

17 шак 07 минут турда совет агаар корабли шөлге хонупкаш, аэропорттуң бажыңынче ээпкен. Никита Сергеевич Хрущев самолёттуң чадазы-биле дүжүп бадып орда адыш часкаашкыннары, «Ура» дээн кыйгылар аэродромну хөме алып турган. Н. С. Хрущев уткуп алыышкынның киржикчилеринге хүлүмзүрүп көрүп, байыр чедирип турган.

Самолёттуң чадазының чанынче совет удуртукчулар чеде бергеннер. Олар Никита Сергеевич Хрущевтуң болгаш оон-биле кады келген өске-даа төлээлерниң баштыңнарының холдарын дыңзыг туткулааннар.

Никита Сергеевичиге бичии уруглар маңнажып баргаш бөлүк чечектерни тудусканнар.

Н. С. Хрущев даштыкы дипломаттар-биле мендилешкен.

Совет чазактың баштыңы Москваның ажылчы чоннарының төлээлекчилеринге чеде бээрге диңмиттиг адыш часкаашкыннары база дагын кыптыгып, «Ура» дээн кыйгылар диңмиреп турган. Төрээн чуртунче ээп келгени-биле холбаштыр байыр чедиришкиниң чалгыы аэродромга каш минута иштинде чаңгыланып турган.

Н. С. Хрущев болгаш оон кады келген өөрү уткуп алыышкынның киржикчилеринге чылыы-биле үдеттирип алгаш, машиналарга олурупкаш, хоорайже углапкан.

Үш хүн иштинде доктаавайн ыргылчылеп келген чаашкыннарның соонда октябрь 14-те күскү чылыг хүн болган. Океан ындындан ээп чанып келген Никита Сергеевич Хрущевту, элээн оңа берген болза-даа, ам-даа кайгамчык эки арга-арыгның чырыткыланчак өңнери-биле орус чери уткуп алган.

Аэропортту хоорай-биле каттыштырып турар Внуковонуң чазаглыг оруунуң баштайгы километрлери уткуп келген кижилер-биле долдунган. Күстүң көскү шимелдезиниң кезиин—алдынналчак бүрүлерниң букеттерин көдээ чурттакчылар эккелгилээн.

Москва чанында Румянцево совхозтуң малчыннары, механизаторлары, ногаажылары чазаглыг оруктуң чанынга чыглып келгилээн. Хөй-хөй кижилер уругларын туткулап алгылаан тургулаан.

Москваже чоокшулаан тудум-на, уткуп келген кижилер улам көвүдеп турган. Никита Сергеевич байыр чедиришкиннеринге машинаның ажык соңгазындан харыылап чораан.

Чазаглыг орукту болгаш Ленин проспектизин дургаар он-он муң хөй кижилер чыглып келгилээн, Совет чазактың баштыңчызының Төрээн чуртунче ээп чанып келгени-биле холбаштыр аңаа изии-биле байырлап турганнар. Байыр чедирген үннер бажыңнарның балконнарындан дыңналып тургулаан. Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың алдарынга, бүгү делегейге тайбың дээш демиселдиң маңнайында чоруп орар бистиң Ада-чуртувустуң алдарынга йөрээл салган кыйгылар дыңналып тургулаан.

(СЭТА).

Колония чурттарга болгаш улустарга хамаарышпас чорукту тыпсыр дугайында айтырыгның талазы-биле харыы чурумун ёзугаар

1960 чылдың октябрь 12-де Н. С. ХРУЩЕВТУҢ чугаазы

Дээрги Дарга!

Дээрги төлээлер!

Колониалдыг системаны бүрүн узуткаар дугайында айтырыгны Ассамблеяның пленарлыг хуралынга чугаалажыр—деп шиитпирни Ассамблея, мээң идегеп турарым ышкаш, хүлээп алыр дээрзин дугайты сеткилим баш удур-ла өөрүп тур. Бир эвес мээң ынанныжым бүтпейн баар болгаш бо айтырыгны Кол Ассамблеяның пленумунга чугаалажыр кылдыр Ассамблея бадылавайн баар чүве болза, ынчан чүгле мен хомудап чыдып каар эвес,—ол дээрге чугула ужур-уткалыг болбас болгай,—харын колониалдыг кулданыгда турар болгаш боттарының хосталырын күзеп манаан миллион-миллион кижилер хомудаар апаар-дыр.

Дээргилер, мен өске чүүлдүң дугайында, а чогум чүл дээрге Великобританияның маңаа чүве чугаалап турган төлээлекчизи мээң туружумну шыңгыы шүгүмчүлээн чоруктуң дугайында база онза өөрүп тур мен. Колонизаторлар мени колониалдыг ёзу-чурумнуң дайзыны кылдыр санап турар ол чорук меңээ сеткилдиң канчаар-даа аажок чаагай ханыышкыны болур-дур. Ол дээрге меңээ аажок улуг шаңнал-дыр, аңаа чоргаарланыр кижи-дир мен. **(Адыш часкаашкыны).**

Август Бебельдиң, немец ажылчыннарның шак ол баштыңының, социал-демократтың сөглээн сөстери меңээ кончуг тааланчыг. Чижек-биле алырга ол мынча деп чугаалаан: —Бир эвес сени, Бебель, буржуазия мактап турар болза, сени мактай бээр хире кандыг мугулай чорукту кылган ийик сен, боданып көрем. Бир эвес буржуазия сени кончуп турар болза, ажылчын ангыга, пролетариатка сээң шын бараан боор турарың ол-дур!

Бир-тээ мени ам колонизаторлар кончуп турда, мен аңаа чоргаарланып турар болганымда, боттарының хамаарышпас чоруу дээш, боттарының хосталгазы дээш демисежип турар улустарга шын бараан боор турар-дыр мен. **(Адыш часкаашкыны).**

Маңаа Великобританияның төлээлекчизи чүве чугаалап турду. Ол бодуу бай тараачындан чүвеге өөренип алган болза, аңаа оон таарымчалыг болур турган ийик. Бистиң чуртувуста бүдүрүлгениң чепсек-херекселдеринге хуу өнчү туруп турган шагда байлар мынчаар кылып турганнар — ындыг арга, харын, бүгү-ле чурттарда ажыглаттынып турар ышкажыгай, — хөлечик кижини хөлезилеп ап тура, олар ону баштайгы хүн эки чемгерип турганнар. Оон соонда ол хөлечикти бай кижи камхайыра чокка мөлчүп, оон бүгү-ле шыктыг чүүлүн ушта соруп ап турган, ынчалзажок хөлезилениг талазы-биле ажылын хөлечик доозупкан соонда, оон шыктыг-ла чүүлүн ушта соруп ап турган мөлчүкчүнүң дугайында кандыг-бир бичии чаагай бодал аңаа артсын дээш хөлечикти ол база-ла эки чемгергеш салыр турган. Англи колонизаторлар Индияның улустарындан, Бирманың улустарындан, боттарының мөлчүп чораан болгаш мөлчүвүшаан турары өске-даа улустардан ханны соруп, дерни чылгап келген болдурлар ийин, дээрги Великобританияның төлээлекчизи.

Ам харын силерниң буяныңар-биле эвес, а боттарының демиселиниң болгаш шаг-үениң айтыының түңнелинде боттарының хамаарышпас чоруун болгаш хосталгазын чедип ап турар ол улустарны силер база-ла хүндүткеп көрген болзуңарза чогуур турган ийик. Боттарының хамаарышпас чоруун чедип ап турар улустарга байырлалдың хүнү болур оларның бо хүнүн хоран-биле чытталдырбайн көрүңер. Ол дээрге кижилер ышкажыл, оларның сагыш-сеткилиниң ханып таалаар аргазын берип көрүңер. Олар ону дээш демисежип турганнар болгай. Силер ядыыларның мөлчүкчүзү бай тараачынның деңнелинге бевин чедир көдүрлүп шыдавас-тыр силер. Ол улустарның дерин төгүүнге чедир-ле сы тудуп сорувсап турар-дыр силер.

Великобританияның Дээрги төлээлекчизи, мен бөгүнгү чугаамга кижилер тура халыжып үнүп турар, а англи колонизаторлар оларны базар дээш үгер-бооларны чорудуп турар деп чугаалаарымда, Лондонның солуннарының ындыг информацияларын ажыглаан мен. Ол медээлер ийи хире хүннүң мурнунда парлаттынган. Ынчангаш, ол дээрге колония чурттарның улустары тура халыжып үнүп турар деп чүвени херечилеп турар мырыңай-ла чаа барымдаалар ышкажыл. Бис оларга байыр чедирип, адыш часкап турар-дыр бис, ынчалзажок оларга бистиң талавыстан дуза көргүзер херек, чүге дээрге колонизаторлар дээре чепсегленген, олар колонияларның чонун узуткап, хыдып турарлар болгай.

Ам Филиппиннерниң төлээзиниң чугаазын дугайты доктаайн. Ол чугаага хамаарыштыр ийи ангы бодал меңде тургустунду деп чугаалап каар ужурлуг мен. Мээң чугаам чидиг шыңгыы болган, ол бодунуң чугаазының баштайгы чартыында «келдирлеп» турган чорукка удурланып турган мен, удурланып турар-даа мен **(залда каткы),** ынчанмыже ол сөөлзүредир эттинип келген. Ынчангаш Филиппиннерниң төлээлекчизи шын түңнелди кылып алган. Мен ону мынчаар тайылбырлаар мен: ол багай эвес кижи-дир **(хөглүг шимээргээшкин).** Оон чугаалааны ышкаш, ол дыка хөй чыл качыгдап келген, Филиппиннерниң улузу испаннарның дарлалының адаанга хөй чыл иштинде качыгдап келген. Оон соонда оларны американнар «былаай шаап алган», оон олар хамаарышпас чорукту мөлдүк-калдык-ла алганнар, ынчанмыже ол хамаарышпас чоруктуң кандыызын бурган-на билзинем. Ону, ол хамаарышпас чорукту, көөр дизе, улгаттырар шил өттүр эки ылавылап көөр болза ам көстүр боор. **(Залда каткы, адыш часкаашкыны).**

Колониализм деп чүл, колониалдыг ёзу-чурум деп чүл дээрзин Филиппиннерниң төлээзи билир-дир. Баштайгы дээрезинде ол бодунуң сеткил-сагыжының алызын илередип чадап турган боор. Бодунуң кожазы—Американың Каттышкан Штаттары-биле ону холбаштырып тудуштуруп турар удазын дээр чүве бе, шак ындыг артыышкын бодунуң салдарын чедирген ышкаш. Каттышкан Штаттар шак ол удазындан шеле каапкан-на болгай. Оон ам, оон чугаазын ара доктаады бээрге, Филиппиннерниң төлээзи: аза албадаан эвес, мурнаан херээм чүү боор, американнар боттары чүве чугаалавайн, чаштынып олургулап алгаш, боттарының өмүнээзинден чүве чугаалаар кылдыр мени ыдалапкан ышкажыл деп түңнелди кылган. **(Залда каткы).** Ынчангаш ол бодунуң хөрек сыңмас чораан сагыш-сеткилин чада салыпкан дээр чүве бе, колонизаторларга удур, колониалдыг дарлалга удур көөр хөөн чок өжээнин тө каапкан болгай. **(Адыш часкаашкыны).** Ынчангаш мен оон ол сөстериниң уъжун сеткилимниң улуг ханыышкыны-биле, бүгү чүрээмниң алызындан аңаа адыш часкап турдум.

Филиппиннер кажан бир шагда шынап-ла хамаарышпас чурт апаар дээрзинге бүзүрээр мен. Бистиң чуртувусче барып көрүңер, кайы-даа республикаже баар арганы силерге тыпсып бээр бис. Республикаларның силерни чалаарын, силерниң оларны көрүп таныжарыңарны дилээр бис.

Бүгү-ле чүүлдерни боттарыңар тураланыңар-биле чемелеп, шүгүмчүлей аарак көрүңер, ынчангаш хосталга деп чүл база колониалдыг кул чорук деп чүл дээрзин билип каар силер. Хамаарышпас күрүнени, харын бистиңниг ышкаш арта-ла социалистиг күрүнени тургузарының болгаш хөгжүдериниң хостуундан артык аас-кежик кижиде чок.

Совет улус социализмниң тургузуушкунун боттандырып доозупкан болгаш коммунизмни тургузарынче кирипкен.

Мында бүгү кижилер доозазы-ла мээң чугаамга адыш часкап турбас деп чүвени билир мен, чүге дээрге кижи төрелгетен ниитилелиниң хөгжүлдезиниң өндүр бедиктеринге чедер дизе өөр херек-ле болгай. Ынчанмыже, бир эвес бо индир хевээр артып калыр чүве болза, бо индир артар салымныг чүве болза, бо индирден социализм дугайын силерниң-даа чугаалаан турарыңар үе келир. **(Залда хөглүг шимээргээшкин).**

Маңаа англичан-даа чүве чугаалап турду-ла, колумб төлээ-даа чүве чугаалап турду-ла. Англичан биле колумбучу дээрге шынында-ла чаңгыс чүүл-дүр. Англичан—НАТО-нуң шериг блогу-дур, а Колумбия—Монроның доктриназы-дыр **(залда шимээргээшкин).** Ынчангаш кайы кижиден кандыг салгынның кээп турары эскерттине бээр-дир. Чыды база-ла чытталып турар. Чытталып турар! Дээрги колумбучу, силерниң чугааңарны Колумбияның төлээлекчизи болганыңарда дыңнадывыс, ынчаарга силерниң ол үнүңер дээрге колумб улустуң үнү эвес болду. Колумб улус, бүгү-ле улустар-биле бир дөмей, колониалдыг кулданыгны узамдыктырар хөңнү чок. Мен шак аңаа бүзүрээдиг мен. Колумбияның төлээлекчизи бо индирге туруп алгаш, ылап-ла колумб улустуң өмүнээзинден чүве чугаалап бээр үе келир.

Дээргилер, колония улустарга хамаарышпас чорук болгаш хосталга дугайында Декларацияны Кол Ассамблеяның пленарлыг хуралынга чугаалажыр дээрзин деткиирин бүгү төлээлерден дилеп тур мен. «Ээн черге» болгаш «байырлыг хуралга» чугаалажырының ылгалын колонизатор дээргилер эки билирлер болдур ийин. Мен залда олуруп алгаш, оларның артындан оваарып көрүп ор мен, кайы-бир колонизатор кижи колонизаторларның политиказын деткип сөс сөглептерге-ле, олары адыш часкап туруп бээр чүве-дир. **(Залда каткы, адыш часкаашкыны).** Чүге ындыгыл? Чүге дээрге олар колонизаторлар-ла болгай! Мындыг чечен үлегер чугаа бар: «азаның караан аза мыйызы-биле каспас!» чүге дээрге мыйыстың канчаптарын [illegible]

Улуг чаагай болушкуннуң болгулап, колониалдыг тургузуг чуурулуп дүжүп турар мындыг шагда [illegible] таптыг-дыр! Демир-хүрээктен туткан, ханы хөр-тамыдан каскан, колониалдыг ёзу-чурумну аажок ханыладыр хөөп каар болгаш ол кажан-даа катап төрүттүнмес кылдыр оон кырынга кургаг шарлан өргенден хап каар алдар-хүндү биске таваржып турар. Бир эвес азаны хөөржүдер дизе, ол чевээнден туруп келбезин дээш оон хөөрүнге кургаг шарлан өрген хап каар чүве деп чоннуң тоолзууг чугаазы бар—колониализмни база-ла ынчаар херек. Ону улустуң шак-ла ол чаңчыл-ёзузун барымдаалап хөөржүдер херек. **(Адыш часкаашкыны).**

Бистен эрес-дидим чорук болгаш кол-ла чүве, шын билиишкин тыптып бээр, ынчангаш бистер бодувустуң алыс сеткиливисти ёзугаар шын шиитпирни хүлээп алыр бис дээрзинге бүзүрээдиг мен, а бистиң алыс сеткиливис болза бүгү кижилер хостуг чурттаар өй келген деп биске сөглеп бээр ужурлуг.

Африка улустарының төлээлекчилери мени буруудатпайн өршээп көрзүннер, оларны «кара» дижип адаарлар болгай. Ол ат негрлерге канчаар дыңналырын билбес-тир мен, оларга ол дорамчылаашкын болбас ирги бе? Мен оларга ынакшыл хүндүткелимни илергейлексеп тур мен. Оларның чугааларын дыңнаары меңээ тааланчыг болду. Колонизаторлар ол улустарның дугайын олар бот эргелелге чедир өспээн чүве кылдыр чугаалап турдулар. Империалистерниң маңаа чүве чугаалаан төлээлекчилери боттары хосталга деп чүвени билип алырының деңнелинге чедир, дарлалдың адаандан чаза булгап үнген болгаш боттарының бодалдарын дидими-биле чугаалап база боттарының улустарының эрге-ажыктарын камгалап турар ол кижилерниң, кара кижилерниң көргүскени шак ол хосталганы үнелеп көөрүнүң деңнелинге чедир өспээннер ышкажыл. Ол хосталга дээрге улуг чаагай өөрүшкү-дүр!

Чамдык ак кижилер боттарының ак болганынга адыыргап, хоолурган алгаш, кара кижилерни тураарган янзы-биле көрүп турарлар. Ынчаарга кижилерниң дугайын кежиниң өңү-биле үнелеп көрүп болур чүве бе ынчаш? Бир кижиниң кежи кара, өскезиниң—сарыг, база бирээзиниң ак-ла болгай. Эң-не коргунчуг чүүл болза кижиниң кежиниң өңү ак-даа, кара-даа бол, оон сагыжы кара, тодаргайлаарга сагыш-сеткили хирлиг бак болуру ол-дур. Шак ону, хирлиг бак сагышты чүнүң-биле-даа чазап ап шыдаттынмас.

Бис боттарывыстың кара акы-дуңмаларывыска — негрлерге байыр чедирип турар бис, боттарының хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш демисежип турар бүгү улустарга байыр чедирип турар бис. Бистер оларга дузалап турар бис. Дузалаар-даа бис, бүгү улустар оларга дузалаар ужурлуг. Ынчангаш бүгү чурттарның улустары боттарының акы-дуңмалышкыжы кылдыр көржүр, мөлчүкчүлер-даа турбас бис. Чүгле чаңгыс тук — найыралдың түгү, тайбыңның түгү, акы-дуңмалыгның түгү киискиир апаар, а ол тукка—коммунистиг ниитилел—деп сөстү бижип каан турар **(адыш часкаашкыны).**

Нью-Йорк. ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев Гана Республиканың президентизи К. Нкрумага алдар кылдыр Нью-Йорктуң чоогунда Гленковка шайлалга кылган.

Чурукта: Н. С. Хрущев биле К. Нкрума (оң талазында) паркта селгүүстээшкин үезинде.

Фото **В. Егоровтуу.**

ТӨРЭЭН ЧУРТЧЕ ОРУКТА

Октябрьның 14-те «ТУ-114» самолёттан ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының чанында парлалга бөлүүнүң дыңнатканы болза:

Н. С. Хрущевтуң, Украин ССР-ниң төлээлериниң баштыңы Н. В. Подгорныйның, Белорус ССР-ниң төлээлериниң баштыңы К. Т. Мазуровтуң, Венгр Улус Республиканың төлээлериниң баштыңы Янош Кадарның олурупканы «ТУ-114» деп самолёт Нью-Йорктуң шагы-биле 23 шак 47 минута (Москваныы-биле 06 шак 47 минута) турда, Нью-Йорктуң аэропортундан үнгеш, Төрээн чуртунче углааш ужупкан. Н. С. Хрущев Канаданың девискээриниң кыры-биле ужуп эрттип бар чорааш, Канаданың премьер-министри Дифенбейкерге моон адаанда телеграмманы чоруткан: «Төрээн чуртувусче ээп чанып, Канаданың кыры-биле ужуп эрттип бар чорааш, Канаданың чазаанга болгаш улузунга боттарывыстың байырывысты чедирер таварылганы ажыгладым».

Удатпаан чок-ла самолёттуң радиостанциязы дээрги Дифенбейкерниң харыы радиограммазын хүлээп алган. «ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы, дээрги Н. С. Хрущевка. Боттарыңарның Канаданың кыры-биле ужуп эрттип бар чорааш, меңче чорутканыңар силерниң телеграммаңар дээш Канаданың чазааның болгаш улузунуң мурнундан Силерге өөрүп четтирдим. Орук-суурга амыр-менди ээп чана бээриңерни күзедим».

«ТУ-114» деп самолёду Москвага 12 шак 20 минута турда, океанны кежилдир ушкаш, Кефлавиктиң кыры-биле таварып эрткен. Исландияның премьер-министри дээрги О. Торска Н. С. Хрущев самолёттуң кырындан моон адаанда байырлыг телеграмманы чоруткан: «Төрээн чуртче баар орук аайы-биле Исландияның кыры-биле ужуп эрттип бар чорааш, Исландияның улузунга, чазаанга болгаш Силерниң бодуңарга байырым чедирип, эп-найыралчы күзелимни чоруттум.

Н. С. Хрущев. 1960 чылдың октябрь 14-те».

Агаарның улуг корабльның радиостанциязы удатпаанда-ла Н. С. Хрущевтуң адынга Рейкьявиктен харыы телеграмманы хүлээп алган: «Мээң улузумнуң болгаш чазаамның база мээң бодумнуң адымга чоруткан байырыңар дээш өөрүп четтирдим, дээрги мындаагылар, ынчангаш Совет Эвилелиниң улузунга болгаш Силер мындаагыларның бодуңарга эң дээре чүүлдү күзеп турарымны дамчыттым. О. Торс».

Атлант океанның кыры-биле ужуудуушкун чедиишкинниг эрттип турар. Бир шак эртерге-ле төрээн Москвага 830 километр чоокшулап кел чоруур кайгамчыктыг улуг агаар корабльның мөңгүннелчек чалгыннарының кырынга аткан даңның чаа хүнүнүң баштайгы херелдери чайнай бергенде, Москвага эртенгиниң 11 шак турган.

Ам бисте эртен-дир, ынчалза-даа күш-ажылчы амыдырал эгелээн. 10.000 метр бедиктен көөрге, адаавыста ак булуттарның ойбак черлериндеп бо шакта оожум-тавaap чыдар Норвег далай көстүп чору.

Төрээн чурт, эки бе!

Каш-ла минуталар мурнунда Совет чазактың баштыңының самолёду бистиң Совет Төрээн чуртувустуң агаар кызыгаарын эртти. Төрээн болгаш ынак Ада-чурт, эки-и. Агаарның улуг корабли Москваже чоокшулап кел чоруур. Совет чазактың баштыңы Никита Сергеевич Хрущевтуң тайбыңның болгаш найыралдың херээн камгалаары-биле төөгүлүг чорууушкуну доозулган. Бир айның кызымаккай болгаш күженишкинниг ажылы-даа эрткен. Тайбыңның болгаш улустар аразының дем каттыжылгазының херээнге база бир чаа базым кылдынган. Тайбың болгаш улустар аразынга найырал дээш демиселге, империализмниң караңгы-дүмбей болгаш авантюристиг күштери-биле тулчуушкунга совет улус бодунуң эки тура-соруун, чаңгыс эвии болгаш сырый каттыжыышкынын база катап көргүскен.

Төрээн чурт эки-и. Тайбың дээш быжыг туруштуг болгаш шылгараңгай демиселчи Н. С. Хрущев-биле кады Нью-Йорктан Москваже ээп бар чоруур совет эштерниң угаан-сагыжында болгаш чүректеринде бо сөс сиңнигип чоруур

КНО кежигүннери—чаа күрүнелерниң төлээлериниң алдары дээш Н. С. Хрущевтуң тургускан дүштеки шайлалгазы

НЬЮ-ЙОРК, октябрь 13. ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының чанында парлалга бөлүүнүң дыңнадып турары болза:

Совет төлээлериниң баштыңы ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев аныяк элээн каш африк күрүнелерниң болгаш Кипрниң төлээлериниң алдары дээш октябрьның 12-де дүштеки шайлалга тургускан.

Дүштеки шайлалгага дараазында төлээлерниң баштыңчылары олурушкан: Нигерияның—Джаджа, Вачуку Камеруннуң—Шарль Окала, Дагомеяның—Франсуа Аплоган, Үстүкү Вольтының—Фредерик Гуирман, Тогонуң төлээлериниң баштыңчызының хүлээлгезин күүседип турар—Эрнесто Гассу, Чаан Сөөгү эриктиң—Эрнест Бокка, Мальгаш Республиканың—Реми Андриамахаро, Сомалиниң—Ахмед Мохаммед Адан, Чадтың төлээлериниң төлээлекчизи—Адун Аганаи, Малиниң—Жанна Руссо, Сенегалдың—Усман Амун Силла, Кипрниң төлээлериниң баштыңчызы—Зенон Россидис.

Дүштеки шайлалгага совет талада эштер Н. В. Подгорный, К. Т. Мазуров, ССРЭ-ниң Даштыкы херектер министри А. А. Громыко, совет төлээлерниң кежигүннери болгаш чөвүлекчилери олурушкан.

Хамаарышпас чорукту чаалап алганы-биле холбаштыр чаа күрүнелерниң төлээлекчилеринге эш Н. С. Хрущев байыр чедирген, оларга улуг чедиишкиннерни күзээн болгаш колониализмниң дарлалында ам-даа турар улустарны хостаарынга дуза көргүзеринче оларны кыйгырган.

Дүштеки шайлалганың төнчүзүнде Камеруннуң төлээлериниң баштыңчызы, даштыкы херектер министри Ш. Окала чүве чугаалаан. Ооң чугаалааны болза:

— Африканың чаа күрүнелерин КНО-нуң кежигүнүнге кирип алдынгандан бээр, кежиниң өңү ылгал чокка, стол артынга тавар олуруп алышкылар ышкаш тайбың чугаалажып орар баштайгы кежээвис бо-дур.

Совет Эвилелиниң дайынга удур демиселн дээш үндүрүп турар күштерниң дугайында ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазынга өөрүп четтиргенимни хамыктың мурнунда илередирин күзээн ийик мен. Германия моон мурнунда Совет Эвилелинче халдааш, аңаа санап четпес когарал-түрегделди чедирген болгай. Силерниң чуртуңарның ханы төктүп турган. Ындыг-даа болза силерниң өлүм-чидимиңер халас эвес болган, ол дайынга силерниң өлген кижилериңер хей өлбээннер. Олар эң дээре тайбыңның тиилелгези дээш өлгеннер.

Кежиниң өңүнден ылгал чокка бүгү улустарның хосталгазы дээш Совет Эвилели болгаш ооң өннүктери демисежип тура олар боттарының хосталгазы дээш кончуг аар төлелгеге таварышкан, ынчангаш олар ону кылыр эргелиг деп чүвени билип турар бис. Олар бистерни хостуг чурттазын дээш база-ла демисежип турганнар.

Маңаа силерниң-биле кожа олурганывысты болгаш бөдүүн чаагайыңарны, эп-найыралчыңарны төрээн чуртувусче ээп чана бергеш үр үеде сактып чоруур бис. Ол дээрге тоолга дөмей-дир, ындыг-даа болза бис ону бодап албаан-на болгай бис. Өске улустар биске бүзүревестер. өскелер бисти бичии уруглар деп санап турарлар. Ындыг-даа болза сөстү чугаалап билиптер кижи бичии уруг эвес-ле болгай. Улуг кижилер-даа кезээде улуг кижилер боол чорбас, а бичии уруглар бичии уруглар болуп кезээде артпас.

Бистиң хосталгавысты камгалаар дээш силерниң үндүрүп турар күжүңер дугайында силерге өөрүп четтирдивис. ССРЭ эвес болза, бис бурганга безин бүзүревес чыгыы апарган турар ийик бис деп чүвени Африканың төвүнге тургаш билир бис. Бир эвес шаанда биске хамаарышпас чорукту берген турган болза, ол дээрге арыг чүрээнден эвес кылдынган турган ийик. Бистиң мурнунда кул байдалывысты чаа экономиктиг хамаарылгалыг чорук-биле солуурун күзеп турганнар.

Мен коммунист эвес мен, ындыг-даа болза ажылды кым кылганы—коммунистер азы коммунист эвестер мензэ чугула эвес. Мензэ ажылдың алыс утказы чугула, а силерниң күжүңерниң алыс утказы—кончуг үнелиг чүүл-дүр.

Бистерде, Африканың чурттарында, байлак хөй, ындыг-даа болза бис кезээ-мөңгеде ядыы-дыр бис. Ынчангаш харын-даа коммунистер болбайн тургаш-ла коммунистерге оларның күжениишкини дээш өөрүп четтирип турар бис.

Бистиң мындыг үлегер сөзүвүстү чугаалаарын күзеп тур мен: «Өөрүшкүлүг хүндүткел чүректен эвес, а хырындан келир». Кандыг-бир күрүнеге хамаарышпас чорукту берип турган ооң-биле кады ону ол-ла дораан дээрбедээрин бодап турар болза, мындыг чүүл өөрүшкүлүг хүндүткелди болдуруп черле шыдавас. Бистиң силерниң-биле харылзаавыс багай сеткил болгаш өске бодалдар чок деп эргелиг болуп турар. Күштүглер кошкактарга ёзулуг дузаламчыны көргүзүп болур деп чүвени силер көргүскен силер.

Силер ССРЭ-же чоруй баарыңарга КНО-нуң Кол Ассамблеязының сессиязынга чепсеглениишкинни дүжүрер дугайында айтырыгның баштайгы чугаалажыышкынының багай боттур түңнелиниң дугайында бүгү африк улустар дүвүреп турар деп чүвени чугаалаарын күзеп тур мен, ол дугайында мээң африк өске өннүктерим өршээзиннер. Шаанда мээң белеткенип турганым, ооң соонда мобилизастаттынганым ышкаш ындыг багай үелер чедип кээр апаар ындыг чүүлдү манаары чугула бе ынчаш? Айтырыг болза ындыг-дыр! Совет Эвилели болгаш Барыын чүк чүгле боттарының дугайын эвес, а өскелерниң дугайын база бодаар ужурлуг. Силер Африка дугайын бодаар ужурлуг силер: тудуг талазы-биле аңаа дуза херек. Силерниң биле Американың аразынга дайын эгелээр болза, бүгү кижи төрелгетенге санап четпес халапты ол чедирер.

Шаанда шажынчы болурунга белеткенип чораан кижи мен. Содом болгаш Гоморра деп хоорайлар турган дугайын номчаан мен. Ол хоорайларның чурттакчылары оларны бужартаткан дээш ол хоорайларны хүл-ыйбаландырар деп бурган шиитпирлээн. Ангел ол дугайын Авраамга дыңнаткан. «Бурган өршээзин, ийи хоорайларны чүге өрттедир чүвел, а бир эвес оларда буруу чок 10 кижи тывылза канчаарыл?» деп Авраам айтырган. Бир эвес буруу чок чүгле беш кижи ында тывылза ол хоорайларны өрттедири чугула эвес-ле болгай деп бурган аңаа харыылаан. Бис мынчаар чугаалаар ужурлуг бис: буруу чок чаңгыс-даа күрүне бар болза, бүгү нийти узуткаашкынны эгелээн херээ чок-тур.

Бис хөй ядарал-түрегделге таваржып турган бис, бисти мөлчүп, дарлап турган кижилер ышкаш ак кижилерни ынчаар көрүп турган болзувусса бис ак кижилерге шынзыкпайн баар ийик бис. Чыланга бир катап шактырган кижи орукка хендир-даа чытса ону чылан деп бодаар деп бисте чугаалажып турар. Ындыг-даа болза Африканы камгалап турар кижилерни хүндүткээри бисте артып калган. Силер Африканы камгалап турар-дыр силер, ынчангаш чедиишкин силерниң талаңарда болур, миллион-миллион кижилер силерни эдерер. Күш дөгээр кижи кедизинде барып дөмей-ле уттурар.

Ийи блоктарның аразында Африка турар деп чүвени утпаңар.

Бо хүннерниң түңнелиниң дугайында хараадашкын чүгле орус улустуң хараадашкыны болур деп чүвени төрээн чуртуңарже чанып тургаш, бодавайн көрүңер, дээрги дарга. Ол болза бистиң шуптувустуң хараадашкынывыс болур ийик. Мен ам 51 харлыг мен, бодумнуң үемде дайылдажып-даа чораан мен, моон соңгаар дайын күзевейн турар мен. Чепсеглениишкинни дүжүрер дугайын чугаалап туруңарда өскелер силерге бүзүревейн турар. Дорт болган дугайында мени өршээзиннер, ындыг-даа болза мен мынча деп чугаалаар мен: Африканың кезээ хостуг болган дугайында мен силерге өөрүп четтирип турар мен. А бодуңарның күжениишкиниңерни силер үргүлчүлээр болзуңарза бүгү кижи төрелгетен хостуг болур.

Силер дээш, чепсеглениишкинни дүжүрерин чедип алыр дээш кылып турар силерниң күжениишкиниңер дээш база кижи төрелгетенниң амыдыралы дээш силерниң чорудуп турар тулчуушкунуңар дугайында бо дашканы көдүрүп тур мен, дээрги дарга.

Ооң сөөлүнде харыы чүве чугаалааш, Н. С. Хрущевтуң чугаалааны болза:

— Бистиң улустуң, совет күрүнениң болгаш мээң бодумнуң адрезимге чугаалааныңар байыр чедиришкиниңер болгаш эки күзээшкиниңер дугайында силерге өөрүп четтирдим, дээрги министр. Совет Эвилелиниң чазаа болгаш улузу боттарынга онаажып турар харысалганы бүрүнү-биле медереп билип турар деп силерге бүзүредийн, дээргилер. Бис күштүг бис, бистиң күжүвүс, медерелвис, тура-соруувус тайбыңның камгалаарынче болгаш быжыглаарынче, дайын кыпсып турар кижилерге удур угланган турар ужурлуг деп чүвени олар билип турарлар. Бистиң улузувус тайбыңны болгаш найыралды, бүгү улустарга хосталганы болгаш аас-кежикти күзеп турарлар.

Бистерни «коммунистер-империалистер», «коммунистер-колонизаторлар» кылдыр чуруп турар, бисти азадан коргунчуг кылдыр көргүзүп турар кижилерниң тоолундан корт-пайн, бистиң чалаашкынывысты хүлээп ап, бо дүштеки шайлалгага келгениңер дугайында силерге онзазы-биле өөрүп четтирдим, дээргилер.

Коммунистер болза чамдык кижилерни бажындан эгелеп, чамдыктарын буттарындан эгелеп чип турар ышкаш кылдыр ынчаар көргүзерин империалистер күзеп турар. **(Хөглүг шимээргээшкин).**

Орта мен мынча дээр мен: Биске келиңер, бистиң амыдыралывысты боттарыңарның карактарыңар-биле көрүңер, коммунистер черле ындыг эвес кижилер деп чүвени силер боттарыңар көөр силер.

Мен ам 40 чыл ажыг коммунист болуп тур мен. А бо мээң дужумда олурар эш Туполев, бистиң авиация конструкторувус—коммунист эвес, партия кежигүнү эвес. Ындыг-даа болза бис улуг өннүктер болурунга ол шаптыктавайн турар. Бистиң чуртувуста шупту-ла коммунистер эвес, шупту коммунистер болурун кым-даа негевейн турар. Совет Эвилелиниң чурттакчы чону 214 миллион кижи, а партия кежигүннери чүгле 9 миллион хире кижи. Бүгү совет улустуң чаңгыс эп-сеткилдиг болгаш сырый каттыжыышкынныг болурунга ол шаптыктавайн турар. Совет Эвилелинге келиңер, бүгү-ле чүүлдерни бодуңар карактарыңар-биле көрүңер деп катап чугаалап тур мен. Биске парламент болгаш чазак төлээлери-биле-даа, туристиг харылзааларның чуруму-биле-даа кээп болур силер. Кандыг барымдаа-биле биске келирин боттарыңар шилип алыңар.

Бистиң чуртта эрге-чагырга ажылчыннарга, тараачыннарга болгаш ажылчы интеллигенцияга хамааржып турарын билир болгай силер. Капиталистер болгаш помещиктер бисте чок. Шаанда ындыг эвес турган. Ажыл-иштиң кижилери кончуг берге байдалдарга чурттап турган. Чижээ, мен 8—9 харлыымдан эгелеп ажылдап эгелээн мен. Бичии чажымда кадарчылап хой кадарып, инек кадарып, помещик кижиге ажылдап берип чордум. 15 харлыымдан эгелеп заводка ажылдап кирдим, ооң сөөлүнде шахталарга, химия заводунга ажылдап чордум. Ооң сөөлүнде хамааты дайынның фронтуларынга үш чыл ажыг чаалаштым. Мээң төөгүм бо-дур. Бистиң чазаавыстың бүгү министрлери шупту ындыг орукту эрткеннер: бистер шупту чоннан, ажылчыннар болгаш тараачыннардан, ажылчы интеллигенциядан үнген бис. Чоннуң хереглелин эки билир ужурувус ында. Ам болза мен делегейде эң-не улуг, эң-не күчүлүг чурттуң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы-дыр мен.

Бистерни колонизаторлар «совет империалистер», «коммунистер-колонизаторлар» кылдыр көргүзерин оралдажып турарлар. Бүзүревеңер. Африканың болгаш өске-даа диптерниң улустарындан найыралдан өске бис чүнү-даа күзевейн турар бис. Дузаламчы дугайында силер дилээр болзуңарза кажан-даа дузалажырынга белен бис. Бодунуң чедиишкинниг хөгжүүрүнге эргежок чугула чүүлдер бистиң чуртувуста бар. Совет Эвилелинде 214 миллион кижи чурттакчылар бар деп чүвени чугаалаан болгай мен, чоннуң немелде өзүлдези чыл санында үш чартык миллион кижи болуп турарын бодап көрүңер-даан. Бисте демир, хөмүр даш, нефть четчири-биле бар. Совет чурттуң девискээри аажок улуг: ол чөөн чүктен барыын чүкче 12—13 муң километр шөйлү берген. Бистиң бодувустуң чуртувуста бүгү-ле чүүлдер четчир, коммунизм дугайында айтырыгга хамаарыштыр чүл дээрге, ол чон бүрүзүнүң херээ болгаш ол айтырыгны чурт бүрүзүнүң чону хостуг шилип алыышкын-биле шиитпирлээр.

Коммунизм—булут ындының сорулгазы эвес-тир. Коммунизм—улустуң амыдыралының черле боттуг болгаш тодаргай байдалдары-дыр; ол дээрге, кыска ажыл хүнү, эки чуртталга чери, делегейде эң-не чиик бажың хөлезини, эки хеп, тоттур ашкарып-чемгерип каан уруглар, оларга халас өөредилге, студентилерге күрүне стипендиязы, халас эмнелге дузаламчызы, пенсия хандырылгазы, чоннан үндүрүглерни чок кылыры, ол дээрге ам 5 чыл болгаш биске шуут чок болур—коммунизмниң херек кырында болгаш амыдыралда боттуг чүүлдери деп чүве бо-дур.

Ам бистиң чуртувуста 7 шактыг ажыл хүнү, шахтёрларга болза 6 шактыг. 1964 чылда чуртка нийтизи-биле 6 шактыг ажыл хүнүнче, а шахтёрларга 5 шактыг ажыл хүнүнче шилчип эгелээр бис. А 20 чыл болгаш биске ажыл хүнү 5—4 шактардан эртпес болур.

Бо чылын бис 65 миллион тонна, келир чылын 71 миллион тонна кан эзилдирер бис. Бо чылын бис 145 миллион тонна ажыг нефть тывар бис. Бистиң чуртувуска бүдүрүлге хөгжүлдезиниң темпилери кайы хире-дир. Карак четпес эзимнер бисте бар. Бойдус байлактары бисте төтгүнмес. Бисте чүү чогул? Какао, кофе, ананастар болгаш манго чок, **(хөглүг шимээргээшкин)**. Ындыг-даа болза олар силерде бар-дыр. Ол болгаш өске-даа продуктуларны силер бистерге берип болур силер, бис бодувустуң залчээвисте боттарывыстың продуктуларывысты силерге орнап болур бис. Бис силерге өөрүп четтирер бис, силер ол дугайында биске база өөрүп четтирер боор силер. Өннүктежип болгаш кады ажылдажып көрээлиңер. Куба силерге чижек болур. АКШ-тың монополистери Кубага экономиктиг блокада чарлапканда, аңаа нефть бээринден ойталаанда бис, Кубага дузалаан бис, аңаа нефтини берген бис, кубачылардан чигир садып алган бис.

Тайбың болгаш найыралдыг чурттавазының кандыг-даа чылдагааннары бисте чок. Силерниң-биле болгаш өске-даа улустар-биле ол найыралды чүректиң ханызындан күзеп турар бис. Мен силерни база катап чалап тур мен. Бистиң чуртувуска үргүлчү кээп туруңар, келген саныңарда-ла ону улам эки билип, аңаа ынакшый бээриңерге мен бүзүреп турар мен. Силерниң көөрүн күзээнңе чүвеңерни бистиң чуртка бис көргүзер бис. Бистиң республикага келиңер, революцияга чедир колониалдыг дарлалдың байдалынга чурттап турган, а ам хостуг болгаш аас-кежиктиг чурттап турар улустарның амыдыралын көрүп көрүңер. «Коммунизмниң кулдарының» дугайында империалистерниң хоозун бодалдары кайы хире мелегей деп чүвени силер бодуңар бүзүрей бээр силер.

Силерниң чаагай сөстериңер болгаш күзелдериңер дугайында база катап өөрүп четтирдим, дээргилер. Силерниң амыдыралыңарга, хамаарышпас чорук болгаш аас-кежик дээш демиселиңерге чедиишкинниг болуруңарны бис сеткиливистиң ханызындан күзеп тур бис.

КНО кежигүннери аныяк африк күрүнелерниң төлээлериниң алдары дээш тургускан дүштеки шайлалга чылыг, чүректиң ханызындан байдалга болуп эрткен.

Мал чемин төтчеглеп болбас

Улуг-Хем районнуң «Х Улуг хурал» колхозу бо чылын сиген белеткелиниң планын күүсетпээн. Ол хирезинде-ле белеткеттинген мал чемнерин кажаалавайн, малга төтчегледи бергенин кижи кайгаар.

Көрген кижиге хараадаанчыг мындыг чижектерни көргүзүп болур. Баян-Колда 8 сараат сигенни инектер чип эгелээн, ам чамдык сарааттарның адаа үзүйүп бар чыдар. Кызыл-Чыраада сигеннерни инек-даа, чылгы-даа дойлап турар. Сыпта 7 га кукурузаны тургузу каапкан. Тарып өстүрүп алган кукурузаны черге каап турар чорук ёзулуг буруулуг херек-тир. Ол кукуруза ам инек дою болган. Ооң чанында 40 га суланың саваңын суурнуң инектери төндүр чиген. Кара-Тал суурнуң чанынга 20 га хире чумиза тараан. Ону шала кезип чоруй, бөлбейн каапкан. Ону база-ла мал дөгере чиир четкен. Участокту харылап турар эш Доржаа мону көре-тура малга чидиртип турары чиктиг, азы шүүдеп турбайн, малга «дузалаштырып» алганы дээре деп бодай бергени ол бе? Колхозтуң Өтүк-Дашта сарааттарында база мал ээп эгелээн.

Колхоз даргазы эш Андросов, парторганизация секретары эш Даваа бо бүгүнү колхозчулар медээлеп турда-ла кандыг-даа хемчег албайн, конторада дүште чок саадап олурарлар. Бичии белеткеп алган чемин кыш улуг малга үрегдедип, кукуруза дээш өске-даа мал чеми культураларны ажаап албайн каапкан чорукту нийтиниң ажыл-агыйынга ёзулуг хоралыг херек деп саназа чогуур.

Белеткеп алган мал чемин чер карада-ла малга чиртип каапкаш, кыжын бергедээшкинге таваржып, мал ажылынга улуг когарал таваруштырар хоралыг чорук мурнунда чылдардан бээр колхозка чанчыл болуп келген. Ылангыя эрткен кыжын мал чеми чоктуң хараазындан хөй малдан когараан болгаш арткан малдар арык-доруктуг чыл ажып, ооң уламындан малдың продуктулуу куду болган таварылга кымга-даа уттундурар чай болбаан.

Бир эвес дарый хемчег албас болза арткан мал чемнери база төтчеглеттинип каарының кырында. Район организацияларының талазындан хемчег албас болза, колхозтуң удуртукчулары ам чүнү-даа канчанмазы билдингир деп колхозчулар чугаалажып турар.

М. МЕНДОТ.

ССРЭ-ниң үлетпүрү 1960 чылдың үшкү кварталында болгаш тос айларында

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында Төп статистика эргелелиниң ССРЭ-ниң үлетпүрүнүң 1960 чылдың үшкү кварталының болгаш тос айларының дургузунда күрүне планының күүселдезиниң түңнелдериниң дугайында дыңнадыгны парлап үндүрген.

Ук дыңнадыгда үлетпүрнүң нийти продукциязын бүдүрүп үндүрериниң үшкү кварталда планы, 1960 чылдың баштайгы кварталдарының планы ышкаш, база дыка ажыр күүсеттинген деп чугаалап турар; тос айларның планы нийтизи-биле 103 хуу күүсеттинген. Үлетпүр бүдүрүлгениң хемчээли эрткен чылдың бо үези-биле деңнээрге 10 хуу, азы барык 100 миллиард рубльге улгаткан. Эвилелдешкен бүгү республикалар тос айларның планын нийти продукция талазы-биле-даа, үлетпүр продукцияларының эң чугула хевирлериниң кол нуруузунуң талазы-биле-даа долдур болгаш ажыр күүсеткеннер. Тос айларның планын Краснодар, Иркутск, Полтава, Винницадан өске бүгү улус ажыл-агый чөвүлелдери шуптузу долдур болгаш ажыр күүсеткеннер. Ыраккы Чөөн чүктүң Кол балык үлетпүрү планын база күүсетпээн.

Эрткен чылдың бо үези-биле деңнээрге: шойну—2,9 миллион тоннаны, каңны барык 4 миллион тоннаны, прокатты—3 миллион тоннаны, хөмүрнү—6,7 миллион тоннаны, газты—7,3 миллиард кубометрни, электри энергиязын—17 миллиард киловатт шакты, цементини—4,7 миллион тоннаны, эптеп тургузар демир-бетон конструкцияларны болгаш кезектерни—5 миллион кубометр кылыгларга хөйнү бүдүрген, арыглаан честиң, алюминийниң, коргулчунуң, цинктиң, ак-коргулчунуң, никельдиң бүдүрүлгези база улгаткан.

Чоннуң хереглел бараанңарын планындан ажыр бүдүрүп үндүрген. Эрткен чылдың бо-ла үези-биле деңнээрге янзы-бүрү пөстерни—313 миллион дөрбелчин метрни, былгаар идик аймаан—24 миллион эштн, консервилерни—273 миллион лаазаны хөйнү бүдүрген, балык тудулгазы—384 муң тонна улгаткан. Мал ажылының продуктуларының талазы-биле күрүне курлавырларының өскениниң түңнелинде, 9 айларның иштинде эрткен чылдың бо үези-биле деңнээрге чурттакчы чонга эът болгаш эът продуктуларын барык 400 муң тонна, сүт, саржагны болгаш өске-даа сүт продуктуларны сүтке шилчидип санааш алырга 1 миллион 280 муң тонна хөйнү саткан. Химия дериглелериниң, электри шимчедикчилери, экскаваторлар, шифер, аъш-чем сугар соодулга херекселдерни болгаш чүве чугдурар машиналарны бүдүрүп үндүрер талазы-биле 9 айларның планы күүсеттинмээн. Солун парлаар барык 17 муң тонна база типографтың 5 муң ажыг тонна саазынын планга чедир бүдүрүп үндүрбээн.

Тос айларның дургузунда улус ажыл-агыйының бүгү адырларында ийи миллион хире чогаадыкчылар болгаш рационализаторлар 3 миллион ажыг саналдарны кииргеннер. Улус ажыл-агыйынга бир миллион 700 муң ажыг чогаадыгларны болгаш рационализасчы саналдарны шиңгээдип киирген, ооң түңнелинде чылдың-ла алырга 10 миллиард хире рубльдиң камналгазы алдынган. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү үлетпүрде эрткен чылдың бо үези-биле деңнээрге, 9 айларның дургузунда, үлетпүрнүң адырларының хөй нуруузунда ажылчын болгаш албан-хаакчыларның ажыл хүнүнүң үргүлчүлелин кызырганда, 6 хуу өскен.

1960 чылдың октябрьның 1-де 40 миллион ажыг ажылчын болгаш албан-хаакчылар кызырылган шактыг ажыл хүннүг болган.

(СЭТА).

Алтайның тараажылары күрүне шыгжамырынга 280 миллион пуд тараны урарын хүлээнген. Тараа дээш демисел ам хайнышкынныг чоруп турар. Тараа хүлээп алыр пунктуларже болгаш элеваторларже чаа дүжүттүң тараазы дүн-хүн чок шуужуп кээп турар.

Барнаулдуң элеваторунда автоматтыг чүдүрүлге ажылдап эгелээн. Боже кур черлерден тараа автомашинаның чазаглыг оруу-биле болгаш сүг оруу-биле кээп турар.

Чурукта: Барнаул элеваторунда чаа дүжүттүң тараазын чүък хемелеринден автомат-биле дүжүрүп турары.

Фото В. Николаевтиң. СЭТА-ның фотохрониказы.

Тыва автономнуг областың үлетпүрү 1960 чылдың 9 айларының планын хуусаа бетинде күүсеткен

областың статистика эргелелиниң дыңнадыы

I.

Тыва автономнуг областың үлетпүр ажылдакчылары СЭКП-ниң XXI съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин боттандырышааш, чеди чылдың ийиги чылының планын хуусаа бетинде күүседир дээш социалистиг чарышты калбартырынга үндезилээш, 1960 чылдың тос айларының планын үлетпүр бүдүрүлгезиниң нийти хемчээлиниң-даа талазы-биле, продукцияның эң чугула хевирлериниң хөй нуруузунуң-даа талазы-биле ажыр күүсеткен.

Областың үлетпүрүнүң нийти продукция бүдүрериниң планы 103 хуу күүсеттинген. 1960 чылдың январь-сентябрьда продукция бүдүрери эрткен чылдың ол-ла үези-биле деңнээрге 23,4 хуу көвүдээн.

Чер-чер Советтериниң үлетпүрү 9 айларның планын 104 хуу күүсеткен.

Тус-тус үлетпүр черлериниң нийти продукция бүдүрериниң планы мынчаар күүсеттинген:

	1960 ч. 9 айларының планын күүсеткен хуузу
Элегестиң шахта эргелели	108
«Улуг-Хем» ыяш ажыл-агыйы	105
Даараныглга комбинады	102
Туүйбү заводу	102
Алгы заводу	93
Шагаан-Арыгның райүлетпүр комбинады	108
Туранның райүлетпүр комбинады	107
Сарыг-Септиң райүлетпүр комбинады	104
Чадааннның райүлетпүр комбинады	124
Бай-Хаактың райүлетпүр комбинады	92
Тожунуң райүлетпүр комбинады	100
Шуурмактың үлетпүр комбинады	105
Хоорайның үлетпүр комбинады	105
Колбаса фабриказы	118
Хоорайның сүт заводу	96
Хлеб заводу	107
Пиво заводу	100
Септелге заводу	125
Область типографиязы	101
Кызылдың электростанциязы	108
Тараа продуктулар эргелели	76

II.

1960 чылдың январь-сентябрь айларында үлетпүр продукциязының эң чугула хевирлерин бүдүргени дараазында саннар-биле көргүстүнер:

	1960 чылдың тос айларында бүдүргени	1960 ч. тос айларында 1959 чылдың ол-ла үези-биле деңнээрге хуу-биле
Хөмүр даш—тонна-биле	83592	108
Электроэнергия (хоорайның коммунал электростанциязы)—киловатт-шак	8731	139
Тудуг ыяжының сөөртүлгези—кубометр	103	105
Дилиг материалы—муң куб. м.	68	118
Демир-бетон конструкциялар—куб. м.	1084	108
Тудуг туүйбузу—муң кезек	9866	116
Чугай—тонна	4114	92
Хөм идик—муң эш	24	94
Кидис идик—муң эш	34	107
Эт-херекселдер—муң рубль	2882	119
Хлеб болгаш хлеб-булка кылыглары—тонна	10532	112
Кондитер кылыглары—тонна	288	108
Колбаса кылыглары—тонна	359	133
Мал саржаа—тонна	229	106
Сүт продукция—тонна	4138	147
Эът—тонна	901	145
Күрүне курлавырының тараазындан далган—тонна	5363	176
Эзиртпес сускуннар—муң декалитр	118	108
Пиво—муң декалитр	64	256
Чемге хереглээр дус—тонна	2300	229
Даараныглга кылыглары—муң рубль	3259	135

Хөмүр даш, электроэнергия, дилиг материалдары, хөм идик, даараныглга, колбаса кылыглары, мал саржаа, сүт продукциязы, хлеб болгаш хлеб-булка кылыглары, пиво бүдүрер талазы-биле 1960 чылдың тос айларының планы долдур болгаш ажыр күүсеттинген.

Тудуг туүйбузу, чугай бүдүрер, тудуг ыяжы сөөртүр, демир-бетон конструкциялар, кидис идик, эът, далган, кондитер кылыглары, эзиртпес сускуннар, эт-херекселдер бүдүрер, дус казып үндүрер талазы-биле тос айларның планы күүсеттинмээн, ынчалза-даа эрткен чылдың ол-ла үези-биле деңнээрге продукцияның бо хевирлерин (чугайны санаваска) бүдүрүп үндүрери көвүдээн.

Эрткен чылдың чогуур үези-биле деңнээрге, 1960 чылдың тос айларының дургузунда электроэнергияны—2459 муң киловатт-шакты, хөмүр дашты—6469 тонна, тудуг туүйбузун—1394 муң кезек, дилиг материалдарын—10448 кубометр хөйнү бүдүрген, тудуг ыяжын 5136 кубометр хөйнү сөөрткен, кидис идикти—2,3 муң эш, даараныглга кылыгларын—854 муң рубль, эътти—278 тонна, колбаса кылыгларын—89 тонна, сүт продукциязын—1322 тонна, хлеб болгаш хлеб-булка кылыгларын—1104 тонна, пивону—39 муң декалитр, эт-херекселдерни—465 муң рубль, дусту—1298 тонна хөйнү бүдүрген.

Областың бүдүрүлгелери тос айларның дургузунда үлетпүр продукциязын бүдүрериниң планын күүсеткен-даа болза, чурт үлетпүрүнүң эргелелиниң чамдык бүдүрүлгелери үшкү кварталда боттарының болур-чогуур эргаларындан куду ажылдааннар. Чурт үлетпүрүнүң эргелели 467 муң рубльдиң продукциязын чедир бербээн.

Алгы заводу, туүйбү заводу, шахта эргелели, хоорайның үлетпүр комбинады болгаш беш райүлетпүр комбинаттары үшкү кварталдың планын күүсетпээн.

Тос айларда область нийтизи-биле күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң планын күүсеткен.

1960 чылдың 9 айларында эрткен чылдың ол-ла үези-биле деңнээрге чер-чер Советтериниң үлетпүрүнге күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү 9 хуу өскен.

ТЫВА АВТОНОМНУГ ОБЛАСТЫҢ СТАТИСТИКА ЭРГЕЛЕЛИ.

Партия чырыдыышкынында өөредилге

Марксизм-ленинизмниң теориязын амыдырал-биле холбаштыр ханызы-биле шиңгээдип алыры, ону хүн бүрүнүң практиктиг ажыл херээнге ажыглаары бистиң совет кижилериниң амыдыралының чугула кезээ болу берген. Совет кижилериниң культурлуг деңнели болгаш угаан-бодал негелделери аажок өскен. Бистиң областа партия чырыдыышкынының четкизи эрткен чылдаазында калбарган болгаш ооң дыңнакчыларының саны дыка өскен. Бо чылын партия чырыдыышкынын четчелээрде ооң хевирлерин янзы-бүрү болдуруп, ылангыя экономиктиг теорияны өөренир бөлгүмнерни калбартканы партийжи өөредилгеже кижилерниң сонуургалын болгаш идепкейин күштелдирген.

Партия чырыдыышкынының четкизинге чаа өөредилге чылының эгелээшкинин Чөөн-Хемчикке эң-не организастыг болган. Районда 43 бөлгүмнер шупту өөредилгезин эгелээн. Баштайгы хүнде бөлгүмнерниң дыңнакчылары барык шупту чыгыы чыылган. Ылангыя «Кызыл тараачын» колхозта көдээ ажыл-агыйның тодаргай экономиказын өөренир бөлгүм (пропагандизи эш О. Ойдупаа), «Искра» колхозта тодаргай экономика өөренир бөлгүм, райүлетпүр комбинадында бүдүрүлгениң тодаргай экономиказын өөренир бөлгүм, райкүүскомда, райэмнелгеде СЭКП төөгүзү өөренир бөлгүмнер баштайгы кичээлдерин эң организастыг эрттиргилээн болгаш аңаа КНО-нуң Кол Ассамблеязының XV сессиязынга эш Н. С. Хрущевтуң чугаазын өөренгеннер. Партия чырыдыышкынынга өөредилгени организастыг эгелээрин хандырар дээш СЭКП Чөөн-Хемчик райкому, тус-тус партия организациялары баш удур эки белеткенгенин демдеглээри чугула.

Каа-Хем районнуң төвү Сарыг-Сеп суурга партия чырыдыышкынында өөредилге база-ла организастыг эгелээн. Район төвүнде 9 бөлгүмнерниң чедизинге баштайгы кичээлдер болгулаан. Райэмнелгеде философия өөренир бөлгүмнүң (партия организациязының секретары эш Т. Зверева), райүлетпүр комбинадында бүдүрүлгениң тодаргай экономиказын өөренир бөлгүмнүң (партия организациязының секретары эш М. Ефромов) болгаш ортумак школада педагогика айтырыгларын өөренир бөлгүмнүң дыңнакчылары бүрүн чыылган болгаш баштайгы темаларга кичээлдерге идепкейлиг киришкеннер.

СЭКП райкому кичээлдерни организастыг эгелээринге баш удур белеткелди кылып, пропагандистерниң 2 хонуктуң семинарын эрттирген болгаш бодунуң төлээлерин кичээл эгелээн черлерже чоруткулаан.

Чаа-Хөл районга партия чырыдыышкынынга өөредилге район төвүнге октябрь 3-те, колхозтарга октябрь 7—8 хүннеринде бедик идейлиг деңнелге эгелээн. Бо чаа өөредилге чылында районда партия чырыдыышкынының четкизи дыка калбарган болгаш ооң дыңнакчыларының саны өскен. Билиглерни шиңгээдип алыры дээш дыңнакчыларның идепкей сонуургалының өзүп турары баштайгы кичээлдерден-не илдең болган. Райкүүском чанында СЭКП төөгүзү өөренир бөлгүмнүң (пропагандизи СЭКП райкомунуң секретары эш Т. Бегзи), ортумак школада көдээ ажыл-агыйның тодаргай экономиказын өөренир бөлгүмнүң болгаш «Найырал» колхозта СЭКП төөгүзү өөренир бөлгүмнүң (пропагандизи эш Норбу), Ленин аттыг колхозта көдээ ажыл-агыйның экономиказын өөренир бөлгүмнүң баштайгы кичээлдери солун болгулаан.

Партия чырыдыышкынынга өөредилге чылының эгезинде чамдык черлерге организас чок чоруктар база бар болган. Чөөн-Хемчик районда 115-ки орук-эдилел эргелелинде партия төөгүзү өөренир бөлгүмнүң дыңнакчылары кичээлге ийи удаа четче чыглып чадааннар. Чаа-Хөл райпозунуң чанында агар политика бөлгүмнүң дыңнакчылары үш удаа чарлаарга келбээнинден кичээл эгелевээн. Каа-Хем районнуң райыяш ажыл-агый черинде марксизм-ленинизмниң үндезиннерин өөренир бөлгүмнүң, районнуң харылзаа конторазында политшколаның дыңнакчылары баштайгы кичээлдеринге четче чыглып шыдаваан. Мындыг четпестер ол черлерде партия организациялары, оларның секретарьлары кичээлдерни чогуур өй-шаанда организастыг эгелээр хемчеглерни багай боттандырып турарындан болган. Шак мындыг четпестерни өөредилге чылының эгезинде-ле шиитпирлиг-биле чайлаткаш, политиктиг өөредилгениң бүдүн чыл дургузунда чедимшкинниг ажылдаарын хандырар херек.

Өөредилге эгелээн

Таңды районнуң Сталин аттыг колхозу бо чылгы күскү ажылдарны организастыг чорудуп, оларның колдуун эрте дооскан. Ол чорук партия чырыдыышкынынга өөредилгени октябрь 1-де эгелээр арганы берген. Колхозтуң Могай, Шаңган сүт-бараан фермаларында көдээ ажыл-агый экономиказы өөренир база Кочетов суурнуң сес чыл школазында политэкономия өөренир бөлгүмнер өөредилгеже кирипкеннер. Баштайгы кичээлдер эрткен чылдаазындан организастыг болгулаан.

С. ТАНЗЫН-ООЛ.

* * *

Марксистиг-ленинчи теорияны хүн бүрү амыдырал-биле холбаштыр өөренип алгаш, коммунистиг тургузуушкуннуң херээнге бодунуң салыышкынын улам улгаттырар сорулга кижи бүрүзүнүң күзели болуп турар. Ооң тодаргай бадыткалының бирээзи болза Кызылдың № 2 ортумак школазының башкылар коллективиниң политиктиг чырыдыышкынга идепкейлиг өөренип турары болур.

Партия чырыдыышкынынга өөредилгени бо чылын чедимшкинниг чорударынга чугула таарымчалыг бүгү чүүлдерни школаның дирекциязы болгаш ында партия организациязы тургускан. Политиктиг өөредилгеже бүгү башкылар хаара туттунган. Коммунистиг кижизидилгениң айтырыгларын өөренир талазы-биле семинар ам ийиги чылының өөредилгезин октябрь 4-те эгелээни ол. Семинарны дуржулгалыг башкы болгаш пропагандист эш Тятлова удуртуп турар.

Семинарга дыңнакчылар шупту, озалдаашкын чок чыглып келген. Кичээл болур өрээл таарымчалыг дериттинген болгаш өөрениринге чугула чүүлдер белеткеттинген. Семинарның удуртукчузу эрткен чылын кандыг темага четкенин допчулап тайылбырлааш, чаа теманы дыңнакчылар база билир, ол дээрге «Коммунистиг мораль болгаш совет патриотизм» деп тема болгай деп сагындырды. Дараазында баш удур белеткендирген ийи илеткелчилер ол теманы айтырыглар аайы-биле чугаалавышаан, коммунистиг моральдың болгаш совет патриотизминиң теориялыг үндезиннерин ханызы-биле илередип, ооң чижектерин бистиң чуртувустуң, областың, хоорайның болгаш школаның амыдыралында бар барымдаалар-биле бадыткадылар.

Ооң дараазында дыңнакчылар боттарының эки-туразы-биле тус-тус айтырыгларны немеп, тодарадып тайылбырлап эгелээн. Дуржулгалыг пропагандист эш Тятлова баштайгы кичээлди безин мындыг бедик деңнелдиг, организастыг кылдыр белеткеп шыдаан.

А. ЛЕПЕШКИН,
СЭКП хоорkomунуң лектору.

Организастыг болган

Тес-Хем районнуң «Чодураа» колхозта көдээ ажыл-агый экономиказы өөренир бөлгүмде, политшколада болгаш агар политика өөренир бөлгүмде баштайгы организастыг кичээлдер октябрь 4-те эгелээн. Бөлгүмнерниң дыңнакчылары кичээлдерге бүрүн олурушкан.

Баштай өөредилгениң организастыг чурумун чугаалашкаш, эрткен чылын турган четпестерни айтып, бо чылың оларны катаптавазын дугуржуп алган. Дараазында кайы-даа бөлгүмнерге КНО-нуң Кол Ассамблеязының XV сессиязының материалдарын, ылаңгыя аңаа эш Н. С. Хрущевтуң чугаазын өөренип кирипкен.

Д. ДАВАА.

* * *

Ол-ла районнуң Ленин аттыг колхозунда партия организациязы партия чырыдыышкынын чогуур үезинде бедик деңнелге эгелээр дээш боттуг хемчеглерни ап, бүгү-ле чугула чүүлдер-биле хандыртынганындан ында политэкономия өөренир бөлгүм болгаш СЭКП төөгүзү өөренир бөлгүм боттарының баштайгы кичээлдерин октябрь 5-те организастыг эгелээн. Ийи бөлгүмнерниң кайызынында-даа дыңнакчылары четче чыылган болгаш баштайгы кичээлге Кол Ассамблеяның XV сессиязынга эш Н. С. Хрущевтуң чугаазын улуг сонуургал-биле өөренгеннер. Бо айтырыг талазы-биле дыңнакчыларның салган хөй айтырыглары өөренип турар темаларын ханы билип алыр дээш оларның аажок чүткүлдүүн херечилеп турар.

Д. ЧАМЗЫРАЙ.

Бедик идепкей

Октябрьның 3-те кежээ 6 шак чоокшулап турда Өвүр районнуң төвү Хандагайты суурнуң кудумчуларында номнар, тетрадьтар туткулаан улуг, аныяк кижилер аажок хөй чоруп турганнар. Ол дээрге партия чырыдыышкынының бөлгүмнеринде баштайгы кичээлдерже суурнуң чурттакчылары чоруп турганы ол.

Ол хүн партия болгаш комсомол чырыдыышкынының район төвүнде бүгү бөлгүмнери болгаш аныяктарның кежээки школазы өөредилгезин эгелээн. СЭКП райкомунуң бир өрээлинде политшколаның 21 дыңнакчылары шупту олурупкан. Пропагандист эш С. Адар-оол КНО-нуң Кол Ассамблеязының материалдарын оларга тайылбырлап берип тур. База бир өрээлде СЭКП төөгүзү өөренир бөлгүмнүң дыңнакчылары бүрүн чыглып кээп, организастыг айтырыгларны дугуржуп алган соонда, пропагандист эш Оолакай баштайгы теманы тайылбырлап кирипкен. Райкүүскомнуң бир кабинединде политэкономия өөренир бөлгүмнүң дыңнакчыларынга пропагандист эш А. Хертек база-ла чаа теманы тайылбырлаан тур. Ол-ла кежээ Хандагайты ортумак школазынга аныяктарның кежээки школазының бүгү класстары өөренип кирипкен.

Өөренип турар кижилерниң билиг дээш идепкейлиг чүткүлүн баштайгы кичээлдер херечилеп турар.

С. ТАНОВ.

Парткомнуң ажылын бедик деңнелче

Партийжи масса-политиктиг болгаш организакчы ажылды чон ортузунга күштелдирип чорутканының түңнелинде колхоз чамдык чедимшкиннерлиг болганын Чаа-Хөл районнуң «Найырал» колхозта партия эге организациязының отчёт-соңгулдалыг хуралы демдеглээн. Бо чылын часкы тарылганы организастыг чоруткан. Күрүнеге 272 центнер дүктү саткаш, планын күүсеткен. Хойнуң баш санын өстүрер планны 100 хуу, хаванны — 152 хуу күүсеткен.

Колхоз бүдүрүлгезинде мурнакчыларның саны өскен. Хойжу Дойдаа төрүүр 100 хоюндан 121 хураганны камгалап албышаан, бир хойдан 2,5 кг дүктү кыргаан. Кадарчы Дизигир хөй бүрүзүнден 3 кг дүктү алган. Саанчы Д. Чечек 1314 кг сүттү саган.

Комитет ажылын план ёзугаар чорудуп, негеттинип келген чугула айтырыгларны парткомга чугаалажып турган. Колхоз даргазының, ферма эргелекчилериниң болгаш бригадирлерниң илеткелдерин партбюрога дыңнап, хөй-ниити организацияларының ажылын экижидеринче угландыр ээлээн хемчеглерни партком чорудуп келген. Малда 34, хову ажылында 33, тудугда 17 коммунистер быжыглаттынган.

Ынчалза-даа, колхозтуң экономиказын быжыглаар, ажыл-агыйның хөгжүлдер талазы-биле партком четпес ажылдаан. Мал өстүрериниң күрүне планы күүсеттинмээн. Малдың продуктулуг чоруу чавыс. Күрүнеге эът садар хүлээлгелерин 45 хуу, сүт садарын 85 хуу күүсеткен. Малдың уксаазын экижидер айтырыгның тодаргай планы чок. Ол ышкаш саанчыларның күш-ажылын чиигедир механизация ажылы чоруттунмаан.

Малчыннарның амыдырал-чуртталгазын экижидер айтырыгже шоолуг кичээнгей салдынмаан. Кара-Тал фермазында саанчы Өшкү-Саарга мынчага чедир бажың тып бербээн.

Хову ажылында четпестер хөй. Күрүнеге тараа садар хүлээлге күүсеттинмээн. Дүжүт ажаап алыышкынын организас чок чорутканындан, беш чүс гектар тараа кестинмээн. Ол бүгү четпестер партийжи контрольдуң суларындан болгаш колхозчулар ортузунга кижизидилге база организакчы ажылды кошкак чорутканындан хамааржыр дээрзин санал берген коммунистер демдеглээн. Колхоз даргазы эш Түңгаанын хынамча чогунуң түңнелинде 17 хонукта кывар, чаар материал чок болганындан, Шанчыда механизаторлар барык ажыл чок олурган. А ында 150 гектар тараа ар адаанда кирген. Ол дугайын механизатор Чылбак-оол шыңгыы шүгүмчүлээн.

Социалистиг чарышты тодаргай удуртпайн турар. Кайы ферма, кандыг кадарчы мурнакчы болган дээрзи тодаргай билдинмес. Чүге дизе, социалистиг чарыштың түңнелин өй-шаанда үндүрбейн келген. Көргүзүг, хүндүлел самбыралары чүгле айырлал үезинде көстүп келгилээр.

Үстүнде илерээн четпестерни чайладырынче, колхоз бүдүрүлгезинге партийжи удуртулганы экижидеринче, партия комитединиң ажылын бедик деңнелге тургузарынче угланган тодаргай шиитпирни хурал хүлээп алган.

Д. АРАКЧАА.

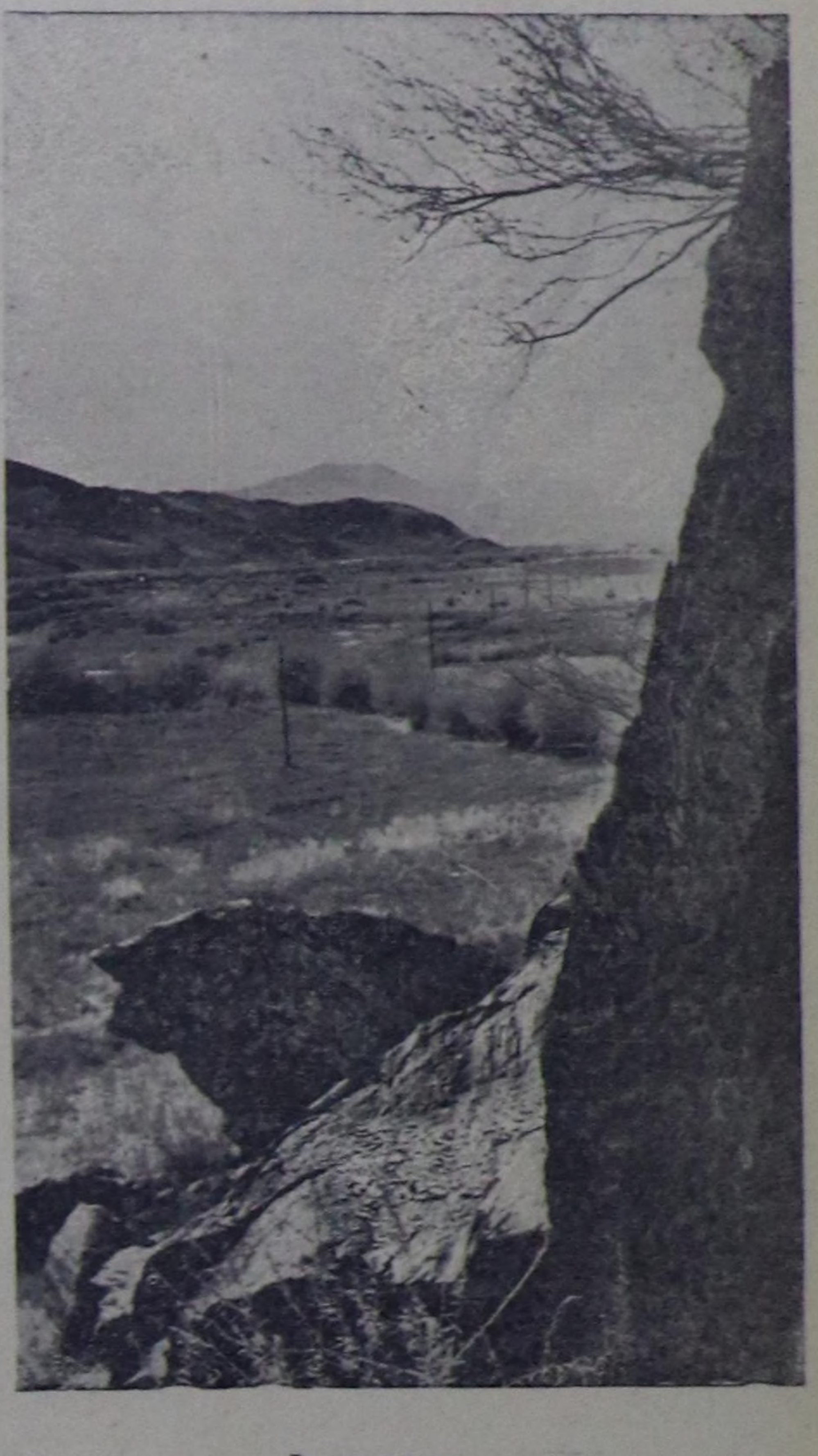

Бижиктиг хая

Фотоэтюд С. Феоктистовтуу.

Кышка белеткел

Эрзин районнуң «Чаа орук» колхозунуң бода мал фермазының малчыннары эрткен кыштың практиказындан ээлээн түңнелдерни кылган. Малдың кыштагладыышкынынга чедимшкинниг болур төлээде, эң-не кол чүве кышка удур белеткелдерден хамааржыр. Мааңа баш бурунгаар малчын бүрүзү «кышка белен мен бе?» деп айтырыг-биле бодун хынаттынып көөрү чугула дээрзин билген.

Келир кыштың кыштагладыышкын белеткелдерин тус-тус коданнарга болгаш сүт-бараан фермаларынга сентябрьның сөөлгү чартыындан эгелеп чорuda берген бис. Фермаларда 1670 ажыг баш бода мал бар. Оларны 19 коданнарга кыштагладыры көрдүнген. Ооң иштинден 13 кыштаг септеттинген. Аңаа немештир 3 чаа кажаа база кылдынган болгаш чаш малга 7 кажааны септеп, чылыглаан. Сүт-бараан фермаларында 267 оваа өдек бөлдүнген. Сиген болгаш силос четчир хемчээлдиг-биле белеттинген.

Мал кыштагладыышкынынга белеткелдиң бир кол чүүлү болза, малчыннарның амыдырал-чуртталгазынга бүгү-ле таарымчалыг байдалдарны тургузары болур. Ынчангаш фермаларда бар чуртталга бажыңнарының, кызыл булуңнарның болгаш чунар бажыңнарның база өглерниң септелгезин чорудуп турар бис. Эрткен хүннерде 8 чурттала бажыңнары бүрүн септеттинген. Малчын кадрлар-биле бистиң фермавыс хандыртынган. Ам бисте 20 кадарчылар, 25 саанчылар ажылдап турар.

Кыштагладыышкын белеткелдеринге тус-тус малчыннарның, саанчыларның киржилгези улуг. Ылангыя Сувураада № 1 төп сүт-бараан фермазының кадарчылары Хорлуу Соян, Докпай Менди олар мурнакчы ажылдап турарлар.

Ындыг болза-даа кышка удур белеткелдерде ам-даа кылдынмаан ажылдар хөй. Одаар ыяштарны белеткээри, оран-бажыңнарның, өглерниң чылыглаашкыны, кажааларның ишти, даштын аштаары дээн чижектиг ажылдар бар.

Улуг Октябрьның 43 чыл оюнуң байырлалынга алдар болдурган социалистиг чарышка киришпишаан, бистиң колхозтуң бода мал фермазының бүгү кадарчылары, саанчылары мал кыштагладыышкынынга белеткелдерни октябрь 20-де доосkan турар болгаш сүт бүдүрериниң чыл планын дөрткү кварталда күүседир дээш күжениишкинниг ажылдап турар.

Н. НАЗЫН,
ферма эргелекчизи.

Эртем-техниктиг билиглерни пропагандалаар

Политиктиг болгаш эртем-техниктиг билиглерни нептередир талазы-биле Бүгү-эвилел ниитилелиниң бистиң областа салбыры сентябрь 19-та эртем-техниктиг билиглерни пропагандалаарының айын чарлаан. Эрткен хүннерде хоорайның албан, организация болгаш бүдүрүлге черлеринге эртемниң болгаш техниканың айтырыгларынга хамаарышкан дыка хөй лекциялар номчуттунган. Лекция пропаганданы калбак-массага нептередиринге ниитилелдиң кежигүннери эштер С. Назаров, Н. Тымчук, П. Гусев, В. Ковыршин олар эң идепкейлиг киржип турарлар. Октаргай делгеминче ужуглаарының болгаш планеталар аразынга аргыжарының айтырыгларының талазы-биле улуг ажыдыышкыннарны кылган алдарлыг орус эртемден К. Э. Циолковскийниң мөчээнинден бээр 25 чыл болганынга тураскааткан кежээни болгаш бирги совет спутникти октаргай делгеминче чедимшкинниг салып үндүргениниң 3 чыл болганынга тураскааткан кежээни ниитилелдиң кежигүннери организастааннар. Ол кежээлерни эрттиреринге Кызылдың педагогика институдунуң башкылары эштер С. А. Хорошавин, Е. П. Веденеева болгаш П. М. Беркович олар идепкейлиг киришкеннер.

Эртем болгаш техниктиг билиглерни чонга пропагандалаарының айының арткан хүннеринде лекция-пропаганданы улам күштелдирери эргежок чугула. Айның планында көрдүнгенин ёзугаар октябрь 7-де «Тывага хоорай тудуунуң айтырыглары» деп темага конференцияны эрттирген, ол ышкаш октябрь 19-та хоорайның инженер-техниктиг ажылдакчыларының «СЭКП ТК-ның июль Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга канчаар боттандырып турар бис»—деп, темага тураскааткан конференциязы болур.

Бо конференцияларның ажылынга хоорайның бүгү албан, организация болгаш бүдүрүлге черлериниң инженер-техниктиг ажылдакчылары идепкейлиг киржир ужурлуг.

М. НИКОЛАЕВА.

АЖЫЛЧЫН—КОММУНИСТ

Чаа туттунган ТЭЦ-тиң үстүү дужу кадыр ийни өргүлап дескилээш, бажың тавaа салып турар ажылчыннарның ажылы түлүктеп тур. Алдын диштиг аныяк эр бетон сөөрткен самосвал машинаны кызаа орук-биле дедирлендир командылап, бетон дүжүрүп турган хааржакче эптиг тургузуп алырын оралдашкан туру. Машина доктаай бергенде, ол аныяк эш мээң-биле хол тутчуп мендилешкеш:

— Дашчыларның бригадири Валерий Кунга мен—дидир оң.

— Иргит Шожут мында ажылдап турар ирги бе?—деп магадылап айтырарымга:

— Ийе. бисте ийин. Дуу ол ажылдап тур—дээш, артыы дужунче кежилдир айытты. Демги машинаның бетону дүшкелек чорда, база бир машина көстүп келгеш, мээн бар чораан уумда ажылчыннарда барды.

— Үзүк чокка кээп-ле турар болза, доруун-дур. Бажың тавааң даарта доозуптарда—деп, өөрүшкүлүг үн-биле чугаалапмышаан, даштыкы хевиринден көөрге бежен хире харлыг, ортумак дурт-сынныг, мадагар, делгем эгиннерлиг бир ажылчын машинаның менче талазында келгеш, бетон дүжүп батсын дээш самосвалдың демир хааржаан соктагылады. Чоокшулап келгеш мендилежир деп чорумда, ооң чайының изиинге долукан кара хүрең арны, улуг кара карактары менче көрнүп келди.

Машинаның кабиназындан чолаачызы бакылап келгеш:

— Эш Шожут, шупту аа?—деп далажып айтырды.

— Бичии манаар—дээш, Шожут бетонну хүүрек-биле тө шаап бадырыпты.

Хову-Аксында «Тыва кобальт» комбинаттың сураглыг дашчызы Иргит Шожут-биле ужуражып келгенивис бо болду. Машина шимчеп оруптары билек, Шожут оолдарның бирээзин кый дидир:

— Дадар-оол тергежигежиңни бээр идип кел, дупмам. Бетон катпаанда, мону доозупкаш, дыгый шаап тургаш, дескилеп каар-дыр.

Ийи дугуйлуг тергежигеш иткен Дадар-оол бо келди. Шожут какпак баштыг демир хүүрээ-биле бетоннуг холуксааны доллур ускулааш тергежигештиң хааржаан ша-даа четпээнде чүдүрүпту. Чай кадында чугаалажы бердивис.

— Холуксаа-биле мындыг улуг даштарны кады тырый шаап турарының ужуру чүдел? Холуксааны арбыдадырыпар ол бе?

— Чок, кайын ындыг боор. Бетоннуг холуксаа-биле янзы-бүрү хемчээлдиг бөрзең даштарны холуй тырыптарга, холуксаа даш-биле тутчу бээр, оон быжыг чүве белен турбас.

Дадар-оол холуксаазын төпкеш, база катап чедип келди. Холуксааны тергежигештиң хааржаанче кезек узуштум. Холуксаа хүүректи салбастап, элепчук дег шөйлүп, херлип, соруп чыдар болду.

— Аар-ла-дыр, мону чиигедип алыр аргазы чок бе?

— Чүге чок боор. Дуу турар көдүрер кранны бөже чоокшуладып алыр ужурлуг турган чүве. Удуртур даргаларывыстың чылыш чогу олдур ийин. Ол кран чамдыкта шуут ажыл чок тургулаар — дээш, Шожут Элегес хемни кежилдир Таңдының дүдүскектиг сыннарынче көргүледи.

Бажың тавааң хептей тырып турган аныяк эрге Шожут сүмеледи:

— Холуксаа хааржак хепти долуп келгиже доп-дораан тырый таптаткаш, дескилээш, хоюглап келчит, дупкам. Ынчанмааже холуксаа када бээр. Оон бустур, үрелир болгай. Блоктар салып эгелээривиске эптешпейн туруп бээр болдур эвеспе.

Шожуттуң чугаазының аянын бодап турарымга ол аныяк эр дуржулга чок болгу дег. Бодунуң дуржулга мергежилин аныяктарга дамчыдып берип турары ол-дур деп бодадым. (Шынап-ла ындыг болду. Бригадир Кунганың чугаазы-биле алырга, ол бригадада хоолуп ажылчыннардан аңгыда, дөрт аныяк оолдар ажылдап турар. Оларга Шожут болгаш өске-даа хөй чыл ажылдап келген дуржулга, мергежилдиг ажылчыннар күзелдиг-биле дузалажып турар болду).

Дүштеки чем үезинде Шожут-биле ээлээн хөөрежи каапкан бис.

эш **И. Шожут.**

— Партбюронуң секретары эш Кленов, силерни «шаган тура-ла эки таныыр чораан мен» дээр, ол силер-биле кады ажылдап чоржук ирги бе?

— Ийе, мен ол дарганы база эки таныыр мен. Мен Чиңге-Каъттың бүдүрүлге черинге ажылдап турумда, ол СЭКП райкомунга ажылдап турган.

— Ол-даа солун-дур. Чиңге-Каътка хөй чыл ажылдаан силер бе?

— Он беш чыл ажылдаан мен ийин.

— Дыка-ла үр болган-дыр силер аа. Ажылчынның бирги оруун оортан эгелээниңер ол боор але?

— Кайын ындыг боор дуңмам. Ынчаарда 1932 чыл турган чүве. Тывага даг үлетпүрүнүң азы алдын уургайларының кидин-не тыптып турган үези ол. Чаа тургустунуп тургулаан бүдүрүлгелерге ажылчын күжү негеттинип келген. Олче барып ажылдаарын күзей берген мен. Ынчалза-даа ачам ашак ынатпайн турупкан. Ээрежип турарымга «че ындыг-дыр, оглум Чорүүр-ла болуп турсен ийин. Үр болба» дээп.

Кара-Белдирниң бүдүрүлге черинге чедип келгеш ажылдай бердим. Элээн ажылдап чорааш, кылган ажылымга-даа мергежип, ажылчыннарның амыдыралынга чаңчыга берген мен. Сууржуң чуртталга мээң көшкүн амыдыралымны солуптукан. Аңаа алды чыл үзүк чок ажылдааш, Чиңге-Каътка келгеним ол.

Дүштеки чем шагы билдирбейн эрте бергенинден солун чугаавыстың ара соксадывыс. Мен оон ТЭЦ-тиң улуг тудуун магадап, № 1 участоктуң өске-даа тудугчулары-биле таныжып, даг өрүмнеп турар мастерлерниң ажылын сонуургап чорааш, ажыл сөөлзүреп чорда, Шожут-биле база катап ужуражы бердивис. Бо удаада ол мени хоочун таныжы дег ужурашты.

— Силерни чоруй барган деп бодадым.

Кылып бүдүрүп турар кайгамчык улуг тудугларыңарны сонуургап чордум ийин.

— Оо, ынчанмайн канчаар, моон соңгаар оон-даа солун апаар дег ийин. Бистиң бо тудуп турар бажыывыс демир бетоннуг блоктардан тургустунар болдур эвеспе. Ажылчын кижиниң амыдырал-чуртталгазы улам-на эки болзун дээш, бистиң өрээн партиявыстың болгаш чазаавыстың хүн бүрү сагыш човап турары магалыг чаагай-дыр. Ооң херечизи бистиң тудуп турар бажыңывыс бо-дур. Бо бажыңга ажыл төнер билек ажылчыннар келгеш, ажылдап кедер идик-хевин солуп, чылыг угга эжингеш, арыг хевин кеткеш, аңаа дыштаныр-даа, ойнаар-даа. Магалыг чүве! Дуу ол чоорту чавырлап баткан деспекти көрүп тур сен бе, ол болза ам тудар деп турар заводувустуң бедип үнер чери ол болгай.

Чээрби сес чылда бүдүрүлгеге ажылдап келген коммунистиң ол сөстерин дыңнааш, ооң делгем хавaан минчип турар хилиң дег кара кирбиктеринге кажаалаткан хөглүг карактарынче эргелиг көрбүшаан, күш-ажылдың бо дайынчызынга чоргааралым дендеп турду.

Иргит Шожут болза комбинатта сураглыг дашчыларның бирээзи. Ол дашчы адын быжыы-биле ээлеп келген. Кызырган шактыг ажыл хүнүнче шилчээп сөөлүнде күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн хоочун ажылчын коммунист Шожут улам бедиткен. Хүнде нормазын ол 150—200 хуу чедир эки шынарлыг күүседип турар.

— Ажыл шагы дооступ турда, ажылдап турар черимде бок-сакты эртенги ажыл хүнүнге шаптыктавас болзун дээш, арыглап, аштап, эртер орукту тудуг материалдарындан чайладып алыр мен. Тууйбудан бажың тудуп тургаш, эртенги ажыл шуугаже четчир санныг тууйбуларны курлавырлап алыр турдум. Ынчангаже, эртен келгеш, кранның ажылдарын манап олургулаар болгай. Ол-ла чүүл болза, ажылдың бүдүрүкчүлүүн улам бедидери, шынарын экижидери болгай — деп, Шожут кызырылган ажыл хүнүнүң нормазының канчап ажыр күүседип турарының дугайында чугаалады.

Иргит Шожуттуң күш-ажылын үнелеп демдеглээн хүндүлел болгаш макталга бижиктерин хоолулааш, ооң бажыңының ханазында делгей аскылап каан болду. Ол шаңнал болгаш мактал бижиктерниң аразында 1953 чылда Чиңге-Каъттың бүдүрүлге черинин хүндүлел дептеринге киир бижиткен алдын бижиктиг документ база бар болду.

Иргит Шожут комбинатта хүндүткелдиг ажылчын. Ооң аныяктарга харам чокка дамчыдып берип турар дуржулгазын комбинаттың коллективи, партия организациязы бедии-биле үнелеп турар. Ол аңаа-ла бир ажылчын эвес, а идепкейлиг хөй-ниитичи, СЭКП-ниң Таңды райкомунуң кежигүнү.

В. ШАРАВИИ.

КНО-НУҢ КОЛ АССАМБЛЕЯЗЫНЫҢ XV СЕССИЯЗЫНДА

НЬЮ-ЙОРК, октябрь 13 (СЭТА). Октябрь 12-де КНО-нуң Кол Ассамблеязының хүндүскү пленарлыг хуралынга Ассамблеяның XV сессиязының хүн айтырыының чүүлдериниң чурумунуң дугайында айтырыгны чугаалажып көөрү үргүлчүлээн. Колония чурттарга болгаш улустарга хамаарышпас чорукту тыпсыр дугайында айтырыгны Ассамблеяның пленарлыг хуралынга чугаалажып көөрүнүң эргежок чугулазының дугайында ССРЭ-ниң саналын баштай чугаалажып көрген.

Совет төлээлерниң баштыңы, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев бир дугаарында санал берген.

Дараазында сөс алган Англияның төлээлекчизи даштыкы херектер министри Хьюм колонизаторларның сагыш салыышкыны болза хамаарышпас чорукту тып алыр талазы-биле деткимчени колонияларга көргүзери болур дээр чүвени көргүзериниң хей-ле ораалдажып турган.

Югославияның төлээлекчизи допчу медеглел кылгаш, колониализм дугайында айтырыгны Кол Ассамблеяның пленарлыг хуралынга чугаалажып көөрү дээш югослав төлээлер бадылаар апаар деп ол айыткан.

Чехословакияның даштыкы херектер министри В. Давид бүгү колония улустарга хамаарышпас чорукту тыпсыр дугайында Декларацияны Кол Ассамблеяның пленарлыг хуралынга чугаалажып көөрүнүң эргежок чугулазын демдеглээн.

Гананың төлээлекчизи Квейсон-Саккиниң чугаалааны болза, барыын талакы күрүнелерниң төлээлекчилери колонияларда боттарының тергиидээшкининиң сорулгазы—ол чурттарның улустарын тускай амыдыралга белеткээринде болур дээр чергелиг чүвени үргүлчү чугаалажып турарлар. Ынчалзажок дарлаттырган улустарның аңаа чигзинип турары черле чөптүг. Ол чигзиниишкиннерни арылдырар төлээде колония улустарга хамаарышпас чорукту тыпсырының хереэнге шаг-үени доктаадып бээр херек.

Бүгү колонияларга болгаш улустарга хамаарышпас чорукту тыпсыр дугайында Декларацияны хүлээп алырын КНО-га Совет Эвилели санал киирген-дир. Ындыг чугула медеглелди Кол Ассамблеяның пленарлыг хуралынга кылбайн каяа кылып болурул ынчаш? деп Гананың төлээлекчизи айтырыгны салып турган.

Чаа Зеландияның төлээлекчизи колониализмниң дугайында айтырыгны пленарлыг хуралга чугаалажып көөрүн болдурбазын негеп турар бодунуң туружун камгалаарынга кандыг-бир бүзүрелдиг чылдактарны көргүспейн тургаш-ла ол айтырыгны бирги комитетке көөр деп саналдап турган.

Болгарияның даштыкы херектер министриниң оралакчызы М. Тарабанов колония чурттарга болгаш улустарга хамаарышпас чорукту тыпсыр дугайында Декларацияны Кол Ассамблеяның пленарлыг хуралынга чугаалажып көөр деп Совет Эвилелиниң саналын шиитпирлиг деткээн.

Гвинеяның төлээлекчизи И. Туренин сагындырганы болза, барыын талакы чурттарның төлээлекчилери колония улустарга хамаарышпас чорукту тыпсыр дугайында Декларацияны чугаалажып көөрүнге, ол пропаганда болу берип чадавас деп чылдак-биле удурланып турар-дыр. Африк улустар, ылангыя боттарының хосталгазының дугайында чугаа чоруп турунда пропагандадан кортпас. Силер ону күзеп-даа, күзевейн-даа турзунарзажок, колония улустарга хосталганы тыпсыры бүгү делегейде тайбыңның айтырыы-биле холбашкан чугула айтырыг болуп турар деп Туре медеглээн. Колония улустар боттары эргелеп башкарар чорукту боттандырар аргазы чок дээр чүвени колонизаторлар бадыткап турарлар. Кижи ужудуп азы чүгүрүп шыдаар бе деп чугаалаарының мурнунда ону ылчырбелеп хостаар херек. Колония улустарны хостаанар, олар чүгле кылаштап эвес, харын база ужудуп шыдаар дээрзин ынчаарда бүзүреп көөр силер деп Гвинеяның төлээлекчизи медеглээн.

Бүгү колония улустарга хамаарышпас чорукту тыпсыр дугайында айтырыгны Кол Ассамблеяның пленарлыг хуралынга чугаалажып көөр дугайында Совет Эвилелиниң резолюциязының төлевилелин Гвинеяның төлээлери шиитпирлиг деткип турар деп И. Туре саналының түңнелинде медеглээн.

Совет Эвилелиниң саналы болза колониализмниң туюлунга чедир узуткаар дугайында тиилелгелиг Декларация болур-дур деп Ливияның төлээлекчизи М. Фикини медеглээн.

Браззавильде найысылалдыг Конго Республиканың иштики херектер министри Стефан Чичель дараазында санал берген. Португал колония Кабинданың чонунуң аар-берге байдалынче Ассамблеяның кичээнгейин ол көрүндүрген. Португал эжелелдиң адаанда хилинчектенип турар 60 муң кижи хосталга дээш, дээре амыдырал-чуртталга дээш боттарының демиселинге дузаламчыны дилеп турар дээрзин ол чугаалаан.

Хуралды даргалап олурган Ирландияның төлээлекчизи Конгонуң төлээзиниң саналы хүн чурумунга хамаарышпас дээр чылдак-биле ооң чугаазын каржызы-биле үзе кирген. Турушту тайылбырлаарынга өске төлээлер ышкаш база-ла ындыг эргелиг мен деп медеглээш, Чичель даргага ойтур шавыышкынны берген. Мен чүгле бодумнуң бодалдарымны чугаалаар дээш эвес, харын база колониалдыг дарлалдың адаанда хилинчектенип чыдар бодумнуң акы-дуңмаларымның үнүн төлээлер дыңназын дээш мында чедип келген мен деп ол чугаалаан. Дарга Конгонуң төлээлекчизиниң чугаазын база катап үзе кирген болгаш бодунуң саналын доозар кылдыр сөстү ооң ынай бербейн барган. Резолюцияның совет төлевилелин деткип турар дугайында Конгонуң төлээлекчизиниң медеглелин зал адыш часкаашкыны-биле уткаан.

Хожудангай колония чурттарга хамаарышпас чорукту тыпсырынга колонизаторларның «эки-тура-биле» чөпшээрежиринге чедир хөй шаг-үе эртер боор деп шоодуп медеглээш, Либерияның төлээлекчизи резолюцияның совет төлевилелин база деткээн.

Ирактың төлээлекчизи совет саналды изии-биле деткээн. Колониалдыг системаны доп-дораан узуткаар дугайында Совет Эвилелиниң саналы бирги комитетке кандыг-даа хамаарылга чок болуп турар болгаш ону пленарлыг хуралга чугаалажып көөр ужурлуг деп ол демдеглээн.

Ооң дараазында Филиппиннерниң төлээлекчизи Сумудонг сөс алгаш, Декларацияны пленарлыг хуралга чугаалажып көөрүнге удурланып, улус демократиязының чурттарын Совет Эвилелиниң «колониялары» кылдыр көргүзүп, оларга хамаарыштыр каржы чулчуруушкуннарны кылып турган.

Румынияның төлээлекчизи Брукан сөс алгаш, ол каржы нүгүлдээшкинге шиитпирлиг ойтур шавыышкынны берген. Чаа хүлээп алган чурттарның төлээлекчилеринге чүве чугаалатпайн турган болгаш КНО-нуң кежигүннери—чурттарның төлептиг чоруун дорамчылап турган америк мактаныкчының нүгүлдүг шураашкыннарын кандыг-даа кичээнгей чокка эрттирип каан дарганың шын эвес чоруун ол буруу шапкан. Ол чөптүг демдеглелге харыы кылдыр дарга филиппин төлээниң чугаазында дорамчылаашкынны болгаш дүрүм чок чорукту билбээн мен дээн ышкаш чүвени кылып турган.

Хуралды чорударының чурумунуң талазы-биле сөстү совет төлээлерниң баштыңы Н. С. Хрущев алган. Н. С. Хрущевтуң допчу болгаш чайынналчак медеглелин диңмиттиг адыш часкаашкыннары каш удаа үзе кирип турган.

Марокконуң, Нигерия Федерациязының, Эфиопияның, Кубаның, Кипрниң, Индияның, Афганистанның, Израильдиң болгаш Венесуэланың төлээлекчилери хуралга санал бергеш, колония улустарга хамаарышпас чорукту тыпсыр дугайында Декларацияны Кол Ассамблеяның пленарлыг хуралынга чугаалажып көөрүнүң эргежок чугулазын демдеглеп турганнар. Резолюцияның совет төлевилели дээш бадылаар бис деп олар медеглеп турган. Чүгле Колумбияның болгаш Великобританияның төлээлери колония айтырыын бирги комитетке чугаалажып көөр кылдыр шилчидер дугайында саналды боттарының деткип турар дугайын медеглээннер.

Совет төлээлерниң баштыңы, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев база катап сөс алган. Н. С. Хрущевтуң чугаазының үезинде диңмиттиг болгаш үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны болуп турган.

Кол Ассамблеяда байдал колониялыг чурттарның болгаш оларны деткип турар чурттарның ажыынга эвес кылдыр илези-биле тургустуна бергенин эскерип билгеш, америк төлээлекчи Уилкокс харыылаар эргени ажыглаан. Бодунуң аткаарлаашкынын колониализм талазы-биле ССРЭ-ниң Декларациязын политиктиг комитетке чугаалажып көөрү дээре боор дээр дугайында ужу-бажы билдинмес чулчуруушкуннар-биле база социалистиг чурттарның адрезинге нүгүлдүг шураашкыннар-биле чажырып чагбышаан, Уилкокс бадылаашкын үезинде бодумнуң баштайгы шиитпиримни өскертир мен дээрзин билиндирген.

АКШ-тың төлээлекчизинге бодунуң үзе кирген бужар сөзүн доозар арганы бербейн, Румынияның төлээзи Мезинческу хуралды чорудар чурумунуң талазы-биле сөс алган. Америк төлээлекчини шүгүмчүлеп, сен АКШ-тың сенадында эвес-тир сен деп чүвени аңаа сагындыргаш, Румынияның төлээзи Ассамблеяның даргазы Ирландияның төлээлекчизи Болэндиниң адрезинге чемелээшкинни кылган.

Бот меңээргенир чоруун ышкынган Болэнд столду маска-биле бар-ла күжүн үндүрүп тургаш кагар орта, оозу буступ чаштагылай берген. Ол хүн бадылаашкынны болдурбазын күзээш, Болэндиниң Ассамблеяның хуралын хенертен хагганы илергей.

Дарганың ындыг каржы туразында аажылаашкыны төлээлерниң хөй нуруузунуң хилеңнээшкинин болдурган болгаш олар хуралдаар залдан үрле тарап чорувайн турганнар.

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Октябрь 13-те Москваны-биле 18 шак 19 минутада КНО-нуң Кол Ассамблеязының эртенги пленарлыг хуралы ажыттынган. Хүннүң айтырыын чугаалажырын үргүлчүлээн.

Колония чурттарга хамаарышпас чорукту тыпсырының дугайында айтырыгны каяа чугаалажырыл—Политиктиг комитетке бе азы Ассамблеяның пленарлыг хуралынга бе дээрзиниң дугайында айтырыгны чугаалажып көөрүн Кол Ассамблея үргүлчүлээн. Бо айтырыг талазы-биле Чиңгине комитеттиң сүмелели болгаш совет эдилге бар болуп турар. Совет эдилге болза ол айтырыгны Ассамблеяга дамчыдып бээрин сүмелеп турар.

Гвинея Республиканың президентизи Секу Туре бир дугаарында чүве чугаалаан.

Секу Туренин Нью-Йорктан үнүп чоруптар апарганын барымдаалааш, аңаа ээлчег чокка сөс берген. Ол болза африка болгаш азия күрүнелеринден ам Нью-Йоркта туруп турар кара чаңгыс күрүне баштыңы болганда, ол күрүнелерниң улустарының мурнундан чүве чугаалаар деп күзеп турарын Гвинея Республиканың президентизи чугаалаан. Колониалдыг кулданыышкынның дарлалында ам-даа туруп турар улустарны хостаары болза улустар аразының айтырыгларындан эң чугула чүүл болурун ол демдеглээн. Колония чурттарга болгаш улустарга хамаарышпас чорукту тыпсырының дугайында Совет Эвилелиниң киирген Декларациязының төлевилелин октябрь 12-де чүве чугаалаан төлээлер шуптузу изии-биле деткээнин демдеглээш, Секу Туре ук Декларацияны чаңгыс эп-сеткил-биле хүлээп алырынче Ассамблеяны кыйгырган. Шиитпирни хүлээп алыры-биле ону боттандырарының аразы ырак деп чүвени Секу Туре демдеглээн. Колониалдыг дарлалдан бүгү улустарның хосталырынга КНО херек кырында дузалаар, ол чорук Каттышкан Нациялар Организациязының ат-алдарын Африканың болгаш Азияның-даа, база бүгү делегейниң улустарының ортузунга хемчээл чокка көдүрер дээрзинге идегелин ол база илереткен.

Дүүнгү санал-онал солчуушкуннарынга киришкен төлээлерниң хөй кезии Совет Эвилелиниң киирген эдилгезин деткип турарын илередирге, АКШ-тың болгаш Англияның төлээлекчилери тургаш, оларның төлээлери болза колония чурттарга болгаш улустарга хамаарышпас чорукту тыпсырының дугайында айтырыгны Кол Ассамблеяның пленарлыг хуралынга чугаалажыры дээш туржуп турар деп медеглээн.

Ооң соонда харыы сөс алыр эрге ёзугаар совет төлээлерниң баштыңы Н. С. Хрущев чүве чугаалаан.

Ассамблея болза Непалдың төлээлекчизиниң допчу саналының соонда колониалдыг системаны долузу-биле узуткаарының дугайында Декларацияны пленарлыг хуралга чугаалажыр дээн Совет Эвилелиниң саналын бадылаашкын чокка чаңгыс үн-биле хүлээп алган. Ынчангаш Каттышкан Штаттарның, Англияның болгаш өске-даа барыын чүк чурттарының ыйыышкыны-биле Чиңгине комитеттиң ук Декларацияны Политиктиг комитетке хөөржүдүп каар дээн саналы буурап дүшкен.

Филиппиннерниң төлээзи харыы сөс алгаш, дүүнгү хуралга ооң медеглели дээрге «бодун камгаланыр» дээн арга-биле холбашкан деп айыткан.

Ооң соонда хурал даргазы олургаш, дараазында айтырыг — АКШ Совет Эвилелинге удур агрессчи үүлгедиишкиннери-биле бүгү-ниитиниң тайбыңынга кыжаныышкынны тургускан дугайында айтырыгже Кол Ассамблея эгелеп киргенин чарлаан. Ол айтырыгны Бирги комитетче шилчидериниң дугайында саналды Чиңгине комитеттиң хүлээп алырын Каттышкан Штаттар албадааш, Кол Ассамблеяже чоруткан турган. Совет Эвилели ол саналга эдилгени киирип, ол эң чугула айтырыгны Кол Ассамблеяның пленарлыг хуралынга чугаалажып көөрүн сүмелээн.

Совет төлээлерниң баштыңы Н. С. Хрущевка сөс берген. Филиппиннерниң төлээлекчизиниң саналынга холбаштыр Н. С. Хрущев: ол төлээ шынап-ла идегел чок эвес кижи-дир деп баштактаны аарак чугаалаан. Ында кадык-чаагай үрезин бар-дыр. Орустарда: «Кандыг-даа ногаа бодунуң үезинде быжар» деп үлегер сөс бар болгай. Филиппин төлээлекчи быжар үезинде келген-дир деп чугаалап болур-дур, ынчангаш ол бодунуң үези келирге база-ла быжа бээринге идегеп тур мен.

Ооң соонда Хрущев АКШ-тың Совет Эвилелинге удур агрессчи үүлгедиишкининиң тайбыңга кыжаныышкынының дугайында айтырыгже шилчээн.

ССРЭ-ниң агаар делгеминче америк шпион самолёттарының ханылап кирип турганын сагындыргаш, Хрущев мынча дээн: АКШ болза улустар аразының эргелеринге удур бодунуң кара туразында чоруун үүлгедип турган боорга совет төлээлер бо айтырыгны Кол Ассамблеяга чугаалажып көөрү-биле киирип турар.

Бир эвес агрессорларның шак ындыг үүлгедиишкиннерин долузу-биле туюлунга чедир соксатпас, бир эвес ындыг чорукту буруу шаап көрбес болза, АКШ-тың талазындан ындыг үүлгедиишкиннерни Ассамблея чүүлдүг деп көргеш, ооң моон соңгааргы-даа агрессчи үүлгедиишкиннер кылырын камгалап турар деп бодал тургустунуп келирин медеглээн.

Бир эвес АКШ-тың чазаа ССРЭ-ге болгаш өске-даа чурттарга удур үүлгеткен агрессчи чоруктарының дугайын хараадап турар болгаш моон соңгаар ол улустар аразының эргелериниң негелделерин шыңгыы сагыыр деп бадыткаашкынын Кол Ассамблеяга берген болза, ооң-биле болуп кааш, ССРЭ ук айтырыгны чугаалажып көөрүн негевес ийик деп Совет чазактың баштыңы демдеглээн. Бир-тээ АКШ-тың чазаа эки тура-соруун илеретпейн, бодунуң шпион самолёттарын ССРЭ-же болгаш өске-даа чурттарже чорудар практиказын буруу деп көрбес болганда, ам Каттышкан Нацияларның Организациязы ындыг агрессчи үүлгедиишкиннерни шыңгыызы-биле буруудадып көөр апаар деп Н. С. Хрущев медеглээн.

Совет чазактың төлээлериниң баштыңының түңнел сөстериниң соонда үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны диңмирэп турган.

Мээң төлээлерим «совет хомудалдарны» пленарлыг хуралга чугаалажырынга удур бадылаар деп Каттышкан Штаттарның төлээлекчизи Уодсворт медеглээн. Совет девискээрниң кырынга Каттышкан Штаттарның самолёттарының шпиончу ужудуушкуннарының делегейге билдингир барымдааларын арын-нүүр чокка агартпышаан, Каттышкан Штаттар бедик деңнелге чөвүлел хуралды бууратпаан деп хоозун чулчуруушкунун ол кылган.

ССРЭ-ге удур АКШ-тың агрессчи үүлгедиишкиннериниң дугайында айтырыгны Ассамблеяга чугаалажып көөрүн болдурбас дээш америк төлээлерниң кылып турар кажар аргаларын Чехословакияның даштыкы херектер министри шиитпирлии-биле сойгалап илереткен. Ол бодунуң чугаазынга АКШ-тың чазааның авантюристиг политиказын буруу шаазарынче кыйгырган.

Ооң-биле октябрь 13-түң эртенги пленарлыг хуралы төнген.

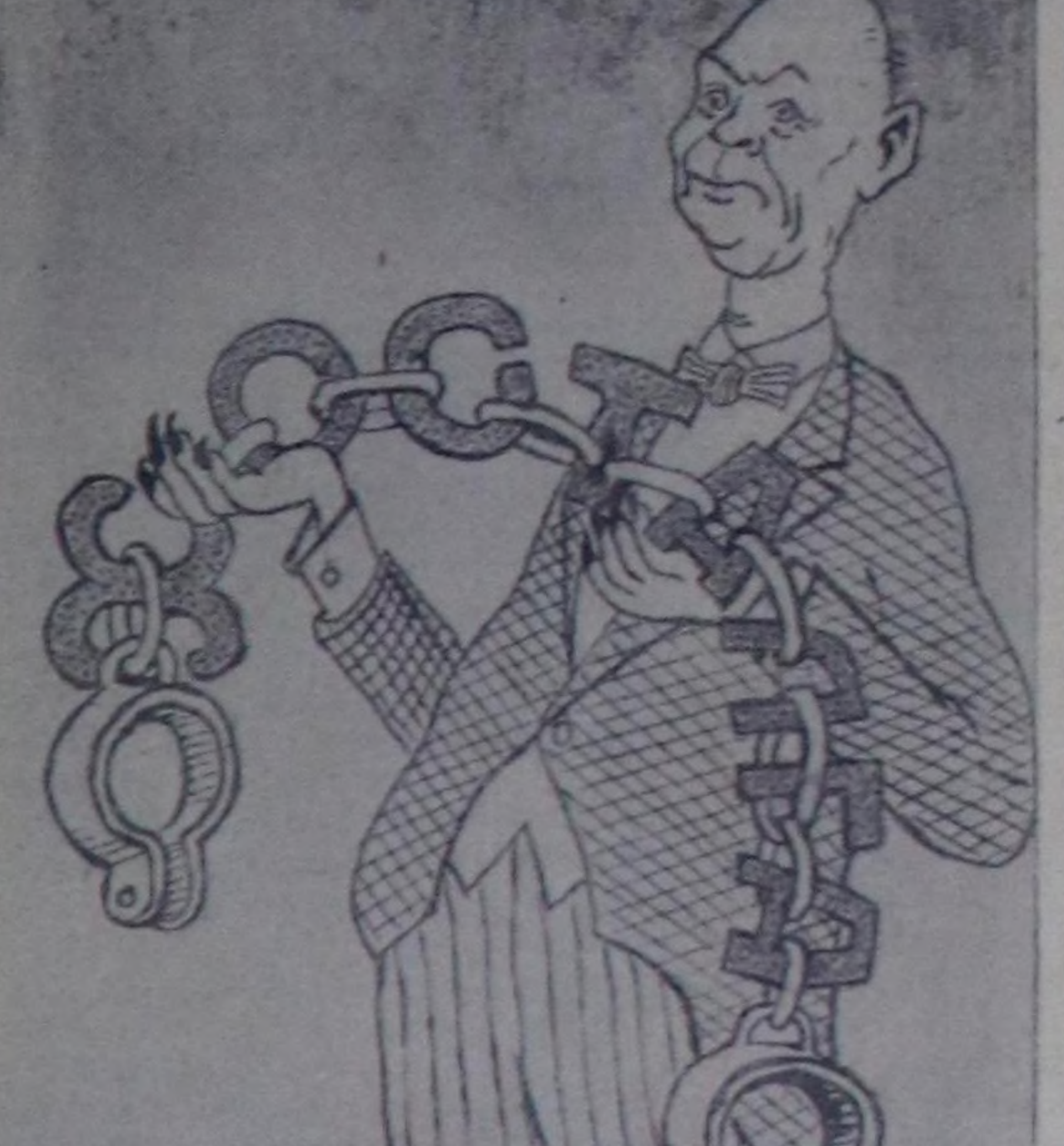

Ажык-кончаа кайда-ла ирги дээштиң
Ала караан ырак черже хере көргеш,
Эйзенхауэр делегейде улустарга
«Эки» белээн тудуп алган кезенип тур.
Аштып сөглээр «хосталга» деп ооң сөзү,
Дузам-дыр дээш ооң дөгээр чүвези-даа
Алызында кулданыр кыжаныг ол.
Туразында аажылалдың капказы ол.
«Хосталга» дээш улустарга бээр белээ
Холду бектээр демир кинчи ол-дур дээрзин
Азияның, Африканың улустары
Ам бөгүн эки билир апарганнар.

Б. ХӨВЕҢМЕЙ.

Кел дивээн аалчыларны ынчаар уткуур

БЕЙРУТ. (СЭТА). Бейруттуң портунга кел дивээн аалчылар — Чер ортузу далайда 6-гы америк флоттуң корабльдери чеде берген. 1958 чылдың чайынында Ливанны эжелеп турган американнарга ливан найысылалдың чурттакчыларының көөр төөн чогу ол хүн шыңгыы болуушкун апарган. Бейрутта америк университеттиң ырак эвес чанынга бир бөлүк америк далайжылар кестүп келирге, оларның чаны-биле эрттип турган кижилер оларны даш-биле соккулап туруп бергеннер. Американнар дүвү далаш-биле дескеш чорупканнар.

Октябрь 12-де үнген солуннар ол болуушкунну калбаа-биле бижээн. «Аль-Ануар» солун «Америк далайжыларны даш-биле соккулап турган» деп эгелиг чүүлүнде 6-гы америк флотту ливан эриктерден ырап-ла чорууруң сүмелээн.

Японияның коммунистиг партиязының удурланыышкыны

ТОКИО, октябрь 13. (СЭТА). Социалистиг партияның даргазы И. Асануманың өлүрткенинге холбаштыр Японияның Коммунистиг партиязының Төп Комитеди удурланыышкынын япон чазакче чоруткан.

Ук удурланыышкынында Икэданың кабинединиң доп-дораан дүжерин болгаш өлүрүкчүлерни база ол кем-буруулуг херекке киришкен өске-даа кижилерни шыңгыызы-биле шиидерин негеп турар.

Японияның социалистиг партиязының Төп күүсекчи комитединде

ТОКИО, октябрьның 12-де (СЭТА). Япон радионуң дамчытканы-биле алырга, октябрьның 12-де, Японияның социалистиг партиязының Төп күүсекчи комитединиң ол хүнде ийиги далаштыг онза хуралы болган, партияның даргазы Инэдзиро Асануманың өлүрткенинге холбаштыр моон соңгаарты хемчеглерни аңаа чугаалашкан.

Социалистиг партияның Төп күүсекчи комитеди социалистиг партияның даргазының хүлээлгезин түр күүседирин партияның чиңгине секретары Эдага хүлээдирин, парламенттиң ээлчег чок сессиязын база парламент соңгулдаларын чорударының үезинде ооң удуртулгазы-биле ажылдаарын доктааткан.

Парламент ээлчег чок сессиязын октябрьның 17-де чыылдырарынга социалистиг партия чөпшээрешкенин илереткен, ынчалза-даа ооң-биле кады, фашиссирек идегеттерниң террорунга удур демисел талазы-биле чогуур хемчеглерни ол сессияның үезинде Икэданың кабинеди алырын негээр деп социалистиг партия шиитпирлээн.

Японияның социалистиг партиязының съездизи

ТОКИО. (СЭТА). Японияның социалистиг партиязының ээлчег чок съездизи болуп эрткен.

Съезд соңгулда мурнунуң демиселиниң тактиказының айтырыгларын, парламенттиң адакы палатазынга соңгулдаларга социалистерниң программазын чугаалашкан.

Съездини ажытканының соонда, бүгү төлээлер бут кырынга тура партияның даргазы турган өжээнниг идегеттерге өлүрткен Асануманы үш минута иштинде ыыт чокка ёзулап тураскааткан.

Ооң соонда, социалистиг партияның ажылының болгаш сорулгаларының дугайында илеткелди партияның чиңгине секретары Эда кылган. Ооң чугаалааны болза, бистер парламентиризмни камгалап алыр ужурлуг бис, акша хавы болгаш күчүлээшкинниң, чуртту ядролуг чепсек-биле чепсеглээриниң политиказын чорудуп турар либерал-демократтыг партия-биле шиитпирлиг демисежир ужурлуг».

Японияның профэвилелдериниң кол Чөвүлелиниң даргазы Ота съездиге база чүве чугаалаан. Ооң чугаалааны болза: Японияның башкарыкчы бөлүктери террорга кирип турарлар, чүге дээрге, япон-американың «айыыл чок чоруктуң керээзинге» удур чоннуң демиселиниң түңнелинде, олар боттарының байдалының туруш чогун биле бергеннер. Демократтыг күштерге удур чазак истеп сүрүүшкүнну чорудуп турар болгаш өлүрүкчү, дээрбечи организацияларның ажыл-чорудулгазын ол эскербейн турар. Монополияны күштелдирериниче чүткүдүп, дайын политиказының үндезининге бодунуң чөрүлдээлерин шиитпирлээр дээш ындыг политиканы чорударын кызыдып турар Икэданың чазааның бүгү утказы аңаа илереттинген деп Ота онзалап чугаалаан. Япония тайбыңның азы дайынның оруу-биле баарының, демократияның азы фашизмниң оруу-биле баарының айтырыы ам болур соңгулдаларга шиитпирлеттинер.

Чурттуң идепкейлиг нейтралитеди дээш, тайбың амыдырал дээш дайындан болгаш ажыл чок чоруктан ажылчын ангының амы-тынын алыр дээш социалистерниң демисежирин Ота кыйгырган.

Икэданың чазаанга удур демисежиринче кыйгырыгны япония-американың «айыыл чок чоруктуң керээзинге» удур демиселдиң национал чөвүлелиниң чиңгине секретары Минагути бодунуң чугаазынга кылган.

Съездиниң киржикчилери ооң дараазында партияның соңгулда мурнунуң платформазын чаңгыс үн-биле хүлээп алган. Социалистиг партия болза нейтралитеттиг политика дээш, бүгү чурттар-биле эп-найыралдыг харылзааны тургузары дээш япония-американың «айыыл чок чоруктуң керээзинге» удур демисежири бодунуң кол сорулгазы деп социалистиг партия санап турар деп ол документиде чугаалап турар.

Япон улуска съездиниң хүлээп алган кыйгырыында американ шериглерни чурттан үндүрерин, террор болгаш дээрбечи чорукту узуткаарын, чоннуң амыдыралын экижидерин, ажыл чок чорукту чок кылырын негээрин социалистиг партия кыйгырып турар. Партия болза, үндезин хоойлуну камгалаар болгаш идепкейлиг нейтралитеттиң политиказын чорудар чазакты тургузары дээш демисежир.

Хамаарылга чок Япония дээш демиселди бодунуң шиитпирлии-биле үргүлчүлээриниң дугайын съездиниң төлээлери илереткеннер.

Съездиниң төлээлериниң хүлээп алганы резолюциязында чугаалап турары болза, японияның ажылчын ангызы болгаш бүгү ажылчы чоннары Асануманың өлүрүкчүлеринге оларның артынга чаштынып турар харыысалгалыг кижилерге шыңгыы хемчегни хүлээдирин, барыын дээрбечилерни тарадыр сывырарын болгаш Икэданың чазаан дүжүрерин негээрлер.

Ажылдавас чоруктан кемниг херекке четкен

Ниитиге ажыктыг ажыл кылбас, ол хирезинде хуузунда ажык тып амыдырап чоруур кижилерниң дугайында «Тувинская правда» болгаш «Шын» солуннарга чоокта чаа парлаттынып үнген чагааларны номчааш, бистиң амыдыралывыста ам-даа бар болуп турар эргиниң ол артыышкыннарынга удур демиселдиң чугулазын ак-сеткилдиг совет кижи бүрүзү ханызы-биле бодай бээр. Ынчангаш бис бодувустуң чагаавыска ажыл кылбас чорук кижилерни чүге чедирип турарының чамдык чижектерин көргүзер бодаан бис.

Кым ажыл кылбазыл, ол—чем чивес деп социализмниң принцивин удуртулга болдурбушаан, совет кижилер боттарының күжүн, билиин болгаш энергиязын харамнанмайн, ниитиниң хереэн бирги чергени кылдыр көрүп ажылдап турарлар.

Ынчалза-даа, ажылдаарынга чогумчалыг бүгү чүүлдер тургустунган турбуже, боттары ажылдап болур бүгү эргаларлыг, каң кадык хирезинде-ле ажылдаарын күзевес, маңгыс ёзу-биле — өске ак-сеткилдиг кижилерниң бүдүрүп каан материалдыг чүүлдериниң күсели-биле амыдыраарын күзээр кижилер бар. Олар дээрге тежээдикчи маңгыстар-дыр.

Ындыг тежээдикчи маңгыстар боттарының ажыл кылбас чоруун «таарыжыр ажыл» тывылбазы-биле тайылбырлап, а чамдыктары кандыг-бир албан, бүдүрүлге черинде «чылыг булуң» тып алган ында «ажылдаан кижи» болуп турарлар. Ындыг кижилер янзы-бүрү оруктарны, аргаларны хереглеп, боттарының арын-нүүрүн танытпас дээш чүзүн-баазын баажыланыышкыннарны хереглеп турар. Ынчалза-даа оларны совет улус мырыңай ханы тамы дүвүнден-даа тып, сойгалап илередип шыдаар.

Ниитилелдиң иштинге амыдырап тургаш ол ниитилелге ажыктыг ажыл кылбас чорук боду-ла кемниг херек-тир. Ажыл кылбайн тура амыдыраар дээш ындыг тежээдикчилер кем-буруулуг херек үүлгедириниң оруун болган чок-ла шилип ап турары хаая эвес. Мооң ужурунда «ажыл кылбас чоруктан кемниг херекке чедир чаңгыс базым» деп улус шын чугаалап турар.

Владимир Хертек 21 харлыг, бодукаң кадык. Ол хиреде-ле ниитиге ажыктыг ажыл кылыр хөңнү чок. Ол ак-сеткилдиг ажылдың орнунга маңгысчы, тоянчы болгаш самыыргай амыдыралды шилип алган. Үргүлчү арагалаашкын—ооң амыдыралының кол кезээ апарган. Ынчаарга күш-шыдал талазы-биле кадык кижи ажыл кылбаска арагаже шымдылаар, а ооң түңнели кемниг херек үүлгедиринге чедирери билдингир болгай. Шак-ла ындыг орукче В. Хертек чүглүп кире берген: ажылдавайн тура-ла самыыргай амыдыралды чедип алыр дээш ол оорлап эгелээн. 1960 чылдың август 14-те Кызыл хоорайның Найырал кудумчузунда Чесноковскийлерниң бажыныңче киргеш элээн хөй эт-херекселдерни болгаш облигацияларны оорлааш, ооң ужун туттуруп хоругдаткан болгаш судче шилчиттирген.

Күш-шыдал талазы-биле кадык, назыны аныяк эр Н. И. Зубков (Кызыл хоорайда) Хертек ышкаш база-ла кала-даа ажылдавайн, самыыргай болгаш тоянчы ёзу-биле амыдырап турган. Ол өг-бүлелиг хирезинде-ле аңаа чурттавайн, арагалаарын болгаш шош-содаа үндүрер чоруун үргүлчүлеп турган. Н. И. Зубков баштай бодунуң эт-севин садып ижип алган. Кажан бодунда садар чүве чок апарганда арагалаарынга херек хөреңги тывар сорулга-биле оорлап эгелээн. 1960 чылдың июль 23-те Сорокиннерниң бажыңындан элээн хөй эт-херекселдерни оорлап саткаш, ооң акшазын каш-ла хүн арагалап каапкан болгаш чүгле 6 хонганда Потаниннаның аңмаарындан база эт-херекселдерни, ооң иштинде даараныр машинаны, орун шывыын, суконну оорлап саткаш ижип алган. Ооң самыыргай амыдыралынга база акша херек апаарга «Коммунтудуң» трезиниң септелге-тудуг участогундан тудуг материалдарын оорлаан. Кем-херек үүлгедикчизи туттурган болгаш судче шилчиттирген.

Ажыл кылбас чорук—эң-не дерзии чорук болгаш ниитилелге удур болуушкун тур. Ол коммунизмни тургузуп турар ниитилелге эң-не шаптыктыг болгаш хоралыг. Тежээдикчи маңгыстар чиик болгаш самыыргай амыдырал сүргеш, өскелерниң күсели-биле амыдырап, «чүгле мен-не эвес, өскелер ажылдап, мени азыразын деп» күзеп чоруурлар. Олар боттарының ол бак сагыжы-биле кем-буруулуг херектерни үүлгедип, күрүнеге, хамаатыларга улуг каража когаралды чедирип турар. Мооң ужурунда тежээдикчи маңгыстарны сойгалап илередири, аңаа удур демисежири болгаш оларны ажылдаар кылдыр албадаары бистиң бүгү хөй-ниитивистиң, бүгү ак-сеткилдиг хамаатыларывыстың хүлээлгези болур.

Л. ВАССЕР,
А. ЗЛЫДАРЕВ.

Улус университедин ажыдар

1960 чылдың октябрьның 17-де Кызылдың улус университединиң эртем болгаш техника факультединге кичээл эгелээр.

Лекцияның темазы: «Октаргайны шиңгээдип алырынга совет эртем болгаш техниканың ролю».

Лекцияны пединститутттуң башкызы эш С. А. Харашавин номчуур. Литератураның, көскү дузаламчының материалдарының делгелгезин организастаар. Кино-чурукту көргүзүп турар.

Эртем болгаш техника факультединиң кичээлдерин кедээ ажыл-агый техникумунуң улуг залынга эрттирип турар.

Кичээл кежээкиниң 7 шакта эгелээр.

СЭКП ХООРКОМУ.

◆

ХАМААТЫЛАРНЫҢ КИЧЭЭНГЕЙИНГЕ

Кызыл хоорайның поликлиникаларынга аарыг кижилерни хүлээп алыры ажыл хүннеринде кежээкиниң 8 шакка чедир, а воскресеньеде эртенгиниң 11 шактан кежээкиниң 5 шакка чедир № 1 поликлиникага ниити аарыгларның талазы-биле хүлээп алыышкыны боол турар.

ОБЛАСТЬ ЭМНЕЛГЕЗИ.

Редактор Н. С. ШОЙГУ.

КИНОТЕАТРЛАРГА

БӨГҮН

«ВЛКСМ 30 чылы» (улуг залга): «Ус-шевер Маря»—10 шакта; «Дургун дугайында тоол»—12, 2.15, 6.15, 8.15, 10.10 шактарда. (Биче залга): «Маадырлыг симфония»—11 шакта; Мультипликация.—1, 3, шактарда; «Аңгы-аңгы хуу салымнар» 5, 7, 9 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Бабетта дайынче чоруп тур»—11.15, 1.15, 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

ОБЛАСТЫҢ КИНОЭКРАННАРЫНДА

деп кинону көрүнер.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчызының 35-24, пропаганда килдизиниң 23-54, харыысалгалыг секретарының болгаш харыысалгалыг дежурныйның 23-35, кедээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт килдистериниң 25-38, партийжи-амыдырал болгаш культура-амыдырал килдистериниң 37-13, иштики информация килдизиниң 20-60, чагаа болгаш совет тургузуг килдистериниң 21-27, литажылдакчыларның 22-64, бухгалтерияның 31-75, корректорларның 21-47. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

ТС—00947. Чагыг № 2651. Культура эргелелиниң типографиязы.